

Konjunkturläget våren 2018

De senaste rapporterna från ÅSUB

2014:1	Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2013
2014:2	Konjunkturläget våren 2014
2014:3	Utvärderarnas årsrapport 2013 LBU 2007–2013
2014:4	Finansieringen av kommunernas socialtjänst
2014:5	Arbetsmarknadsbarometern 2014
2014:6	Ålänningsars kultur- och fritidsvanor
2014:7	Ekonomisk utsatthet i barnfamiljer
2014:8	Förhandsutvärderingen av Ålands europeiska strukturfondsprogram 2014–2020
2014:9	Att leva och bo som inflyttad på Åland. Utomnordiska erfarenheter av åländskt samhällsliv
2015:1	Konjunkturläget våren 2015
2015:2	Ekonomisk utsatthet och social trygghet 2012
2015:3	Arbetsmarknadsbarometern 2015
2015:4	Framtida finansiella relationer mellan Åland och Finland
2015:5	Ålänningsars och miljön
2015:6	Medborgarundersökning: Mariehamn hösten 2015
2016:1	Med en fot i arbetslivet. Högskolepraktik på Åland 1997–2014
2016:2	Konjunkturläget våren 2016
2016:3	Arbetsmarknadsbarometern 2016
2016:4	Kollektivtrafik i Mariehamn våren 2016. En enkätstudie om attityder till den lokala busstrafiken
2016:5	Slututvärdering av Landsbygdsutvecklingsprogrammet för landskapet Åland 2007–2013
2016:6	Språkbehovet i det privata näringslivet
2016:7	Ålänningsars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor 2016
2017:1	Den framtida kommunindelningen på Åland – en enkätstudie
2017:2	Ålandsprovet i matematik: En mätning av matematikkunskaperna i årskurs 6 hösten 2016
2017:3	Konjunkturläget våren 2017
2017:4	De äldres delaktighet på Åland
2017:5	Arbetsmarknadsbarometern 2016
2017:6	Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016 Ålands landsbygdsutvecklingsprogram, perioden 2014–2020
2018:1	Ålands gymnasium 2011–2017. Utvärdering för utveckling

Förord

ÅSUB utarbetar på uppdrag av Ålands landskapsregering en konjunkturrapport per år för hela den åländska ekonomin. Föreliggande konjunkturrapport gäller den åländska ekonomin som helhet och syftet är framför allt att förse landskapsregeringen och lagtinget med aktuellt ekonomiskt underlag för pågående och kommande budgetarbete.

Ett annat syfte är att förse övriga delar av den offentliga sektorn, näringslivet och allmänheten med utfalls- och prognosdata över den makroekonomiska och branschspecifika utvecklingen och annan kvalificerad information om det dagsaktuella läget inom den åländska ekonomin.

Bedömningen inleds med en kortfattad genomgång av det internationella konjunkturläget inklusive en utförligare analys av Ålands närmarknader i Sverige och Finland. Analysen baseras i huvudsak på nationella och internationella konjunkturbedömningar och ekonomiska data som publicerats under årets första kvartal.

Analysen av läget inom den åländska ekonomin har sammanställts på basen av en enkät som skickades ut till ett stort antal representativt utvalda företag och besvarades under februari och mars. Enkäten gäller företagens syn på sin egen situation och det allmänna konjunkturläget fram till början av 2019.

Förutom enkätsvaren utnyttjas även uppgifter från mervärdesskatteregistret om näringslivets omsättning och löneutbetalningar som underlag för tidsserieanalyser och som indikationer på konjunkturlägets genomslag inom det åländska näringslivet. Övriga indikatorer såsom valutakurser, räntenivåer och inflationen har också studerats. Arbetsmarknadsläget behandlas endast översiktligt i denna rapport. Istället ges en särskild prognos för hela den åländska arbetsmarknaden

i rapporten Arbetsmarknadsbarometern 2018, som beräknas utkomma i början av juni 2018.

Det är viktigt att klargöra att bedömningen i huvudsak inte sträcker sig längre fram i tiden än till början av nästa år.

I arbetet har företrädare för näringslivet och dess organisationer samt berörda avdelningar inom landskapsregeringen även bistått med branschspecifik konjunkturinformation och annan värdefull hjälp.

Richard Palmer har ansvarat för det övergripande arbetet med denna konjunkturöversikt, liksom produktionen och utformningen av föreliggande rapport.

Johan Flink har bistått med grundläggande datainsamling och bearbetning, med avsnittet om den offentliga sektorns ekonomi, samt med ett avsnitt om jordbruket och dess förädling.

Jouko Kinnunen har bidragit med grundberäkningarna för BNP-prognoserna och bearbetning av löne- och momsregisterdata.

Bedömningen är i huvudsak gjord under mars i år, och bygger på information tillgänglig till och med mitten av april.

Mariehamn i april 2018

Katarina Fellman, Direktör

Innehåll

Förord	3
Innehåll	4
Figurförteckning	6
Tabellförteckning	8
Sammanfattning	9
1. Synkroniserad tillväxt i den globala ekonomin	11
1.1 Fortsatt återhämtning – och volatilitet	11
1.2 Oljepriset	13
1.3 Finansiella förhållanden, inflation och räntor	14
1.4 Läget för den internationella sjöfarten	15
1.5 USA	16
1.6 Eurozonen	17
1.7 Asien, Latinamerika och Ryssland	17
2. Finland på fötter igen	18
3. Den svenska konjunkturen har kulminerat, men är fortsatt god	20
4. Den åländska ekonomin	21
4.1 BNP-tillväxten	22
4.2 Arbetslösheten	23
4.3 Befolkningsutvecklingen.....	25
4.4 Inflationen	26
4.5 Hushållen.....	26
4.6 Inresande och sjöfarten.....	27
4.7 Den offentliga sektorns ekonomi	30
5. Framtidsutsikterna inom det privata näringslivet	33
5.1 Framtidsutsikterna inom primärnäringsarna	36
5.2 Livsmedelsindustrin.....	38
5.3 Övrig industri	39
5.4 Vatten och el	40
5.5 Byggsektorn	41
5.6 Handeln	42
5.7 Hotell- och restaurang.....	43
5.8 Transportsektorn.....	45
5.9 Finans och försäkring.....	46
5.10 Företagstjänster	48
5.11 Personliga tjänster.....	48
5.12 Turismen.....	49

6. Hushållens ökande skuldsättning	50
Källor och referenser	52
Bilaga 1: Totalindex för det privata näringslivet och dess branscher	54
Bilaga 2: Konjunkturenkäten	56

Figurförteckning

Figur 1. Råoljepriset (Brent) januari 2013 – januari 2021	14
Figur 2. Inflationen på Åland och inom eurozonen. 12-månaders euribor, januari 2015 – februari 2018	15
Figur 3. USA:s, Euroområdet, och Sveriges centralbanksräntor januari 2015 – mars 2018	15
Figur 4. <i>Baltic Dry Index</i> januari 2014 – april 2018 (Index basår 1985 = 1 000)	16
Figur 5. Konsumentförtroendeindex (CCI) för USA, januari 2015 – mars 2018.	16
Figur 6. BNP-tillväxt för Åland, Finland och Sverige 2010–2019	18
Figur 7. Konsumenternas framtidstro i Finland och Sverige, januari 2015 – mars 2018	19
Figur 8. Valutakurser: EUR/SEK och EUR/USD, januari 2013 – mars 2018	21
Figur 9. BNP-tillväxten 2009–2019 för Åland, Finland och Sverige. Volymindex, år 2009=100	22
Figur 10. Offentliga och privata sektorernas volymtillväxt 2013–2019 (procent)	23
Figur 11. Privata och offentliga sektorernas genomsnittliga volymtillväxt, periodvis 2000–2019 (procent)	23
Figur 12. Relativ arbetslöshet, månadsvis 2016, 2017 och januari – mars 2018	24
Figur 13. Ungdomsarbetslösheten, månadsvis 2016, 2017 och januari – mars 2018	24
Figur 14. Relativ arbetslöshet 1997–2019	25
Figur 15. Befolkningsförändring 2007–2017	25
Figur 16. Befolkningsutveckling för Åland, Finland och Sverige 2008–2017. Antal invånare, index år 2008=100	25
Figur 17. Ålands befolkning som andel av Finlands (procent) 1995–2017	26
Figur 18. Inflationen på Åland januari 2013 –februari 2018. Prognos till och med 2019	26
Figur 19. Hushållens disponibla penninginkomst per konsumtionsenhet, median, för Åland och Finland 2000–2016. Procentuell tillväxt, 2016 års penningvärde.	26
Figur 20. Inresande till Åland 2001–2017	27
Figur 21. Inresande till Åland 2007–2017 (procentuell tillväxt)	28
Figur 22. Priset på lågsavlig marindiesel (LSMGO i Rotterdam) januari 2015 – januari 2020	28
Figur 23. Index för tankerfrakter från Nordsjöhamnar till den europeiska kontinenten (<i>Worldscale</i> TD7) januari 2013 – april 2018	29
Figur 24. Utvecklingen av klumpsumman och skattegottgörelsen enligt budgetår, (miljoner EUR, löpande priser) 2008–2019	30
Figur 25. Kommunalskattesats 2008–2018 och effektiv skattegrad 2008–2016, per region.	31
Figur 26. Kommunernas samlade årsbidrag, investeringar, avskrivningar samt resultat (miljoner euro), 2008-2018	32
Figur 27. Förväntningarna om omsättningen och utfallet i procentuell årlig tillväxt 2008–2018	33
Figur 28. Lönernas och omsättningens tillväxt i det privata näringslivet januari 2008 – januari 2019 (Index, 2002=100). Löpande värden	34
Figur 29. Lönernas och omsättningens tillväxt inom det privata näringslivet (löpande värden, årlig	

procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	34
Figur 30. Förväntningarna om utvecklingen under 2016–2018 inom det privata näringslivet	35
Figur 31. Totalindex gällande förväntningarna inför det kommande året för det privata näringslivet, 2008–2018	35
Figur 32. Lönernas och omsättningens tillväxt inom primärnäringsarna (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	36
Figur 33. Förväntningarna inom primärnäringsarna	37
Figur 34. Lönernas och omsättningens tillväxt inom livsmedelsindustrin (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	38
Figur 35. Förväntningarna inom livsmedelsindustrin	38
Figur 36. Lönernas och omsättningens tillväxt inom övrig industri (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	40
Figur 37. Förväntningarna inom övrig industri	40
Figur 38. Lönernas och omsättningens tillväxt inom vatten och el (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	41
Figur 39. Förväntningarna inom vatten och el	41
Figur 40. Lönernas och omsättningens tillväxt inom byggsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	42
Figur 41. Förväntningarna inom byggsektorn	42
Figur 42. Lönernas och omsättningens tillväxt inom handeln (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	43
Figur 43. Förväntningarna inom handeln	43
Figur 44. Lönernas och omsättningens tillväxt inom hotell- och restaurang (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	44
Figur 45. Förväntningarna inom hotell- och restaurang	44
Figur 46. Lönernas och omsättningens tillväxt inom transportsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	45
Figur 47. Förväntningarna inom transport	46
Figur 48. Lönernas tillväxt inom finans- och försäkring (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	47
Figur 49. Förväntningarna inom finans- och försäkring	47
Figur 50. Lönernas och omsättningens tillväxt inom företagstjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	48
Figur 51. Förväntningarna inom företagstjänster	48
Figur 52. Lönernas och omsättningens tillväxt inom personliga tjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	49
Figur 53. Förväntningarna inom personliga tjänster	49
Figur 54. Lönernas och omsättningens tillväxt inom turismen (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	50
Figur 55. Lönernas och omsättningens tillväxt inom landturismen (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019	50

Figur 56. Hushållens skuldsättning i Finland totalt och på Åland 2002–2016	51
Figur 57. Hushållens totala skulder på Åland och i Finland totalt 2002–2016. Procentuell tillväxt.	51

Tabellförteckning

Tabell 1. Nyckeltal 2015–2019	24
-------------------------------------	----

Sammanfattning

Enligt ÅSUB:s konjunkturbarometer är **det privata åländska näringslivet** syn på den kommande 12-månadersperioden övervägande positiv, även om företagen är något mindre positiva nu jämfört med fjolåret i sin bedömning av utvecklingen under det kommande året. **Totalindex** ligger strax över långtidsgenomsnittet. Liksom för de två senaste åren ger alla indikatorer som speglar förväntningarna positivt utslag. Särskilt starka är förväntningarna om att kunna förbättra lönsamheten och om att öka investeringarna.

Trots det relativt positiva stämningläget fortsätter BNP att växa långsamt. **BNP-tillväxten** i den åländska ekonomin 2015 var ändå 3,1 procent, men dämpades enligt våra preliminära beräkningar till 1,9 procent 2016 och blygsamma 0,4 procent förra året (2017). För innevarande år får vi en beräknad ökning till 1,5 procent och för 2019 återigen en avmattning till 1,1 procent. Efter två år av minskande volym förväntar vi oss att den offentliga sektorns volym ökar något 2018–2019, men i långsammare takt än det privata näringslivet.

- **Inflationen (KPI)** beräknas hamna på 1,1 procent i årsgenomsnitt för 2018 för att sedan stiga till 1,4 procent 2019.
- Vi räknar med ett genomsnittspris på cirka USD 65 per fat för **råolja** (Brent) i år och USD 63 per fat 2019.
- **Svenska kronan** förväntas på årsbasis försvagas i förhållande till euron under innevarande år till i genomsnitt ca 10 SEK för en euro. Den långsiktiga förstärkning vi tidigare trott på kommer senare än vi trott. I nuläget tror vi att kronan når sitt långtidsmedelvärde först om 5–6 år.
- **Arbetslösheten** väntas i år öka marginellt jämfört med föregående år, till 3,7 procent, för att nästa år (2019) igen sjunka marginellt (till 3,6 procent).
- De åländska **hushållens inkomstutveckling** ser fortsättningsvis ut att bli blygsam samtidigt som skuldsättningsgraden har ökat och ligger högre än det finländska genomsnittet.
- Summan av **avräkningsbeloppet och skattegottgörelsen** till landskapet beräknas i år (2018) bli 252 MEUR och summan som betalas ut 2019 beräknas bli ca 258 MEUR.
- **Kommunernas nettokostnader** beräknas bli 137,5 MEUR, vilket innebär en ökning med 1,5 miljoner euro eller 1,1 procent jämfört med 2017 års budgeter.
- Vi ser en gradvis sammanvägd tilltagande optimism hos **det privata näringslivet**. För fjärde året i rad ger ingen av de samlade delkomponenterna i vår konjunkturbarometer utslag åt det negativa hållet.
- På kort sikt är konjunkturutsikterna för **färjesjöfarten** fortsatt svaga. Den svaga kronan gör att det är svårt att locka svenska resenärer och begränsar köpkraften hos dem som ändå reser. Dessutom minskas marginalerna av högre bunkerkostnader i förhållande till fjolåret.

- Trots att konjunkturen under den kommande 12-månadersperioden förbättras för den finländska fraktsjöfarten som helhet, förväntar sig aktörerna inom den åländska **torrlastverksamheten** sammanvägda ingen förbättring. Vårt index för **tankerverksamheten** visar på en svag marknadsutveckling under 2017 men den kan i takt med en starkare europeisk konjunktur komma att återhämta sig.
- Konjunkturen för **landtransportsektorn** förväntas bli oförändrad eller något sämre under året.
- Den del av **primärnäringsarna** som bedrivs i bolagsform har en stark omsättningsutveckling men tror ändå på försämrad konjunktur detta år.
- Inom **livsmedelsindustrin** är utsikterna positiva angående omsättning och lönsamhet.
- Den vanligtvis starka optimismen inom den **övriga tillverkningsindustrin** har dämpats något jämfört med fjolåret och man är enligt vår barometer något mindre optimistisk än vanligt i synen på det kommande året.
- Branschföretagen inom **bygg** förväntar sig sammantaget att man bland annat ska kunna expandera det egna företaget och förbättra lönsamheten under den kommande 12-månadersperioden. Byggpriserna var låga under 2017 och ett par storskaliga offentliga bygg- och underhållsprojekt har skjutits upp. Att byggandet av Vårdöbron och Pommern-dockan kommit igång har dock hjälpt upp situationen för vissa företag.
- **Handeln** rymmer undersektorer som handel med drivmedel och postorderverksamhet vilka väger tungt i helhetsbedömningen. Branschen tror på små förändringar i förhållande till fjolåret. Men omsättningen ser ut att kunna minska. Förväntningarna om 2018 ligger i linje med genomsnittet för åren 2008–2017.
- Företagen inom **hotell- och restaurang** sammantagna förväntar sig en förbättrad konjunktur för sin bransch som helhet under året jämfört med fjolåret och är som helhet något mer positiva än genomsnittligt.
- **Trenden i finansbranschens** syn på det gångna och kommande året visar att man blivit gradvis mer positiv. Branschens sammanvägda barometerutslag ligger i år på sitt eget genomsnitt. Man är denna vår något mindre positiv än i fjol men planerar ändå att utöka sin personalstyrka.
- Branschen **företagstjänster**, inklusive IKT-företag, hade en stark omsättningsutveckling under fjolåret men är i år något mindre optimistiska än vanligt om utvecklingen. Man förväntar sig ändå en förbättrad lönsamhet under året.
- För branschen **personliga tjänster** ligger barometern klart över den genomsnittliga nivån. Våra registeruppgifter om branschens totala omsättning visar att tillväxten minskade förra året. I år är branschen förhoppningsfull om utsikterna för omsättningen, personalstyrkan och investeringarna under 2018.

1. Synkroniserad tillväxt i den globala ekonomin

1.1 Fortsatt återhämtning – och volatilitet

Världsekonomin har utvecklats i en positiv riktning under 2017 och såg fram till slutet av februari 2018 ut att fortsätta så under de närmaste två åren 2018–2019.¹ För första gången på länge såg uppgången ut att bli samtidig mellan den globala ekonomins stora regioner. Den allmänna bedömningen var en bred återhämtning under året – en synkroniserad acceleration – i i-länderna likaväl som i råvaruimporterande och -exporterande länder och den globala handeln förväntades växa med 4 procent 2018.² Världsbanken uttryckte sig i början av året som att världsekonomin såg ut att kunna fungera med full kapacitet för första gången sedan finanskrisen 2008.³

Sedan, den första mars, kom president Trumps utspel om 25-procentiga importtullar på stål och 10-procentiga aluminiumtullar. Därmed, sades det, stod världen inför ett överhängande hot om ett globalt handelskrig. Frågan hur detta slutar är förstås viktig för den ekonomiska prognosen.

Antalet arbetare inom de stålkonsumerande sektorerna inom den amerikanska ekonomin är betydligt fler än de som är direkt anställda inom stål- och aluminiumindustrin.⁴ Med högre priser på insatsmaterial för tillverkningsindustrin stiger priserna på slutprodukterna, vilket i slutänden kan slå mot konsumtionen och tillväxten i USA.

Förra gången USA försökte sig på att resa

skyddstullar på stål (2002) så förlorade man fler jobb än man vann. Så länge frihandelsområdet NAFTA fungerar kan det till och med bli så att delar av den amerikanska tillverkningsindustrin flyttar till Kanada eller Mexiko.

President Trump implementerade de nya tullarna den 23 mars, och agerade därmed utan kongressens medgivande.⁵ EU, Australien, Kanada, Mexiko, Sydkorea, Argentina och Brasilien undantogs – tillsvidare.

Det har småningom blivit tydligt att udden i de protektionistiska åtgärderna riktats mot Kina, som i sin tur har kommit med motåtgärder. Det är svårt att veta var det internationella handelssystemet i slutänden hamnar i och men denna turbulens. Att USA som president Trump hävdar lätt skulle vinna ett handelskrig är ett tveksamt påstående, det enda som är säkert är att osäkerheten ökar och förutsägbarheten minskar.

Hur än detta nya skede utvecklas kan vi redan här konstatera att de små exportberoende finländska och svenska ekonomierna utan tvekan kommer att förlora ifall ett globalt tullkrig sätter in. Därmed skulle det även indirekt slå mot Åland.

Vår analys av konjunkturutvecklingen fokuserar på det kortsiktiga perspektivet, främst ett år framåt. I det följande utgår vi ifrån att införandet av skyddstullar har en begränsad inverkan på tillväxten i år.

Den globala ekonomin har börjat röra sig mot en ett mer normalt penningpolitiskt läge – problemet är bara att återgången skapar problem för att det rätt ett "onormalt" läge under ett decennium – ända sedan

¹ Economist Intelligence Unit (2018) Global Outlook Summary, 12th February 2018.

² World Bank (2018) Global Monthly, January 2018.

³ Ibid.

⁴ Economist, 2nd March 2018

⁵ Sektion 232 i det som benäms *Trade Expansion Act* från 1962.

finanskrisen 2008. ECB kommer förmodligen att fortsätta att trappa ner sina stödköp inför den första förväntade höjningen av styrräntan om ett par år.

En nertrappning av den penningpolitiska stimulansen är förstås oundviklig, men det innebär att man hamnar i ett läge man aldrig tidigare varit i – det finns ingen kunskap om hur de finansiella marknaderna kommer att reagera.⁶ De flesta bedömare tror att marknaderna blir mer volatila ett tag framöver. Osäkerheten kring de amerikanska skyddstullarna spår på denna osäkerhet.

Samtidigt som vi ser denna ur tillväxtpunkt övervägande positiva globala utveckling, måste vi redan här konstatera att beträffande den åländska ekonomin, så har den som helhet svårigheter att på kort sikt dra nytta av uppgången så länge den samlade lönsamheten i färjenäringsen inte förbättras.

Den globala tillväxten hamnade enligt Internationella Valutafondens (IMF) uppskattning förra året (2017) på 3,7 procent.⁷ Det innebär en revidering uppåt i förhållande till höstens prognos. Även prognoserna för 2018–2019 har reviderats uppåt till 3,9 procent mot bakgrund av de ljusare utsikterna såväl för EU som för Asien och den kortsiktiga effekten av Trumpregeringens förändringar i det amerikanska skattesystemet.⁸

På kort sikt väntas sänkningen av bolagskatten i USA öka företagens investeringar och öka tillväxten de kommande två till tre åren, därefter beräknas effekten bli den motsatta.⁹ Dessutom, om den nya skattelagstiftningen implementeras fullt ut kommer den att leda till skattehöjningar för den

amerikanska medelklassen, som fått se sin inkomstillväxt sjunka de senaste 30 åren.

Om den amerikanske presidenten Donald Trump håller fast vid sin protektionistiska politik under en längre tid kan det komma att på längre sikt dämpa produktivitetstvecklingen och hämma den amerikanska konkurrenskraften.

I början av februari detta år (2018) kom en kraftig börsnedgång, som i USA troligen var en reaktion på stigande räntor och löner och därmed förväntningar om en fortsatt stigande inflation. Det var den första av möjligen fler kommande ”korrigeringar” av övervärderade börskurser.

De uppblåsta tillgångspriserna, stigande amerikanska obligationsräntorna och lönenivåerna inger oro, nu när centralbankernas stödköp fortsätter att trappas ner, överskottet av likviditet minskar och priset på investeringskapital sakta börjar stiga. Trots global högkonjunktur och rekordlåga räntor är investeringsnivåerna fortfarande historiskt låga. Frågan är hur företagen och världsekonomin reagerar när stödköpen minskar samtidigt och på bred front – vi har aldrig varit i den situationen förut. Hur ska investeringsnivåerna höjas i en sådan situation? Häri finns förmodligen fog för farhågan att högkonjunkturen kan bli kortare än många väntar. Det företagen kan hoppas på är att ränteökningen blir måttlig. För det krävs att råoljepriserna inte stiger för mycket och att digitaliseringen och handelns globalisering inte möter alltför stora hinder.

Samtidigt hävdar många att de senaste decenniernas långtgående internationella

⁶ Economist Intelligence Unit (2018) Global Outlook Summary, 12th February 2018.

⁷ IMF (2018) World Economic Outlook, Update January 18, 2018, som uttrycker sina tillväxtförväntningar i löpande priser.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

avregleringar har en baksida i en allt mer politiskt besvärande inkomstjämlighet som riskerar att ge näring åt populistiska och protektionistiska strömningar.¹⁰

Om det goda förtroendet består och inflationen kan hållas nere kan det paradoxalt nog leda till att de globala finansmarknaderna bygger upp en ännu större sårbarhet. Till det kommer geopolitiska spänningar och ekonomisk-politisk osäkerhet i dominerande ekonomier.

På sikt inger även hotet mot multilateralismen, de internationella handelsöverenskommelserna, skäl till oro. Brexit och omförhandlingarna av NAFTA-avtalet kommer knappast att få resultat som är mer gynnsamma för den globala handeln än de nuvarande arrangemangen.

1.2 Oljepriset

Åland påverkas jämförelsevis starkt av förändringar i energipriserna. I synnerhet olje- och bunkerpriserna är viktiga parametrar i vår konjunkturbedömning eftersom de direkt eller indirekt påverkar den samlade produktionen, befolkningstillväxten, lönerna, hushållsinkomsterna, med mera.

Oljekartellen OPEC:s (*Organization of the Petroleum Exporting Countries*) överenskommelse om en begränsning av utbudet av olja i november 2016 började få genomslag i stigande priser under hösten 2017 då efterfrågan översteg tillgången. Det har även visat sig att den så kallade "frackingen", det vill säga utvinningen av olja från skiffer inte haft en så effektiv tillbakahållande effekt på

prisuppgången som man tidigare trott. Kostnaderna för nyinvesteringar i oljeskifferindustrin har visat sig bli mindre flexibla och mer kostsamma än tidigare. Senaste året (2017) blev investeringarna i den amerikansk oljeskifferindustrin också eftersatta.

Ändå ser vi att oljeskifferindustrin nu nått en så pass stor volym i USA att den för överskådlig tid framöver kommer att hålla oljepriset i schack, i och med att det mesta av denna form av utvinning blir lönsam redan vid betydligt lägre priser än dagens.

Prisuppgången på olja i början av året kan också troligen bero på att det inom OPEC höjts röster för att fortsätta med begränsningarna av kvoterna efter utgången av 2018. En begränsning i utbudet genom den snabba nergång av produktionen inom Venezuelas oljeindustri har även det säkert haft effekt.

Till detta kommer en överhängande risk för att OPEC-ländernas överenskommelse om begränsningar i kvoterna kan komma att spricka, exempelvis genom att Ryssland drar sig ur innan det kommande årsskiftet.

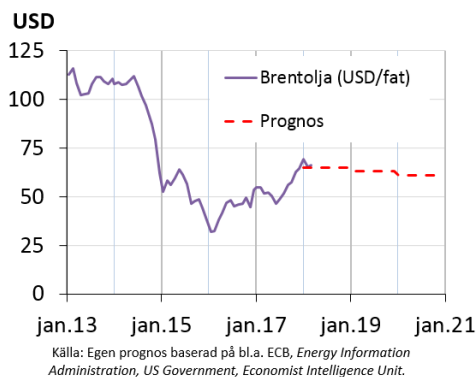
På efterfrågesidan är det i första hand den snabbare ekonomiska tillväxten och den förväntade ökningen av världshandeln som kommer att bidra med en ökad konsumtion av råolja och bränsle. Särskilt tillväxten i Kina och Indien är här viktiga komponenter.

Men det finns även en långsiktigt verkande faktor som istället gradvis begränsar efterfrågan på olja och det är övergången till fossilfritt bränsle som bland annat resulterat i att kulmen i USA:s efterfrågan på olja nådde

¹⁰ Utifrån en sådan analys skulle man kunna rättfärdiga ett visst mått av ekonomiska nationalism. Detta synsätt företärds av exempelvis Dani Rodrik, professor i internationell politisk ekonomi vid Harvard Universitets John F. Kennedy School of Government. Se *What Does a True Populism Look Like? It Looks Like the New Deal* i New York Times 21 februari 2018.

sin höjdpunkt redan 2005.¹¹ Priset nådde tillfälligt 70 USD per fat för Brentolja i början av året (Figur 1). Den globala konjunkturförstärkningen och en ökad efterfrågan gör att vår prognos hamnar på ett genomsnittspris på råolja på 65 USD per fat för Brentolja i år (2018). Året därpå (2019) när den globala konjunktturen börjar svalna sjunker råoljepri- serna något till 63 USD/fat (Figur 1).¹²

Figur 1. Råoljepriset (Brent) januari 2013 – ja- nuari 2021

Det bör i sammanhanget noteras att för län- der som importerar råolja och vars valuta stärkts i förhållande till US-dollar (som län- derna i eurozonen), har den reella prisupp- gången inte varit fullt så stor som den pro- centuella uppgången räknat i US-dollar.

US-dollar försvagades under hela 2017 i förhållande till euron, så att växelkursen i början av 2018 låg strax under långtidsme- delvärdet för tiden 2000–2017. Utvecklingen illustreras i Figur 8 som en förstärkning av euron (den ljusare kurvan). Vi förväntar oss att euron detta år kommer ligga över

långtidsmedelvärdet i förhållande till US- dollarn, vilket skulle göra oljenotan något billigare för euroländerna. Euron kan mycket väl fortsätta att stärka sin position som reservvaluta och sakta stärkas så att den kan komma att handlas för 1,30 för en euro under 2019.¹³

1.3 Finansiella förhållanden, inflation och räntor

Den globala inflationen fortsätter att öka un- der året som en följd av höjda energipriser. Trycket från underliggande komponenter ökar. Den stärkta tillväxten och resursutnytt- jandet i Europa fortsätter att trycka upp pri- ser och löner under 2018.¹⁴ Inom eurozonen förväntas inflationen på ett par års sikt pressas uppåt, inte minst på grund av ECB:s fortsatt expansiva monetära politik.

I dagsläget, med beaktande av de aktuella terminspriserna för olja är ändå det troliga att den månadsvisa inflationen kommer att hålla sig kring 1,5 procent, några månader framöver.¹⁵ Årsinflationen förväntas bli 1,4 åren 2018–2019. Därefter i takt med den för- väntade ekonomiska expansionen och det ökande resursutnyttjandet kan inflationen stiga något.¹⁶ ECB bedömer dock att det un- derliggande trycket inte fullt räcker till för att eurozonens inflation ska nå målet på 2 procent.

Därför kommer man att även på medellång sikt fortsätta med en viss ekonomisk stimu- lans genom obligationsköp. ECB kan ändå förväntas avveckla sina tillgångsköp gradvis på något längre sikt.

¹¹ The Economist January 20th 2018.

¹² Egen prognos baserad på bl.a. Europeiska centralbanken (2018) Makroekonomiska framtidsbedömningar för euroom- rådet av eurosystemets experter, mars 2018. *Energy Infor- mation Administration, US Government och Economist Intel- ligence Unit, Global Forecasting Service March 8th 2018;* Economist, Global Forecasting Service och priset på terminer för Brentolja per 15/4 2018.

¹³ SEB (2018) Nordic Outlook, februari 2018, s. 5.

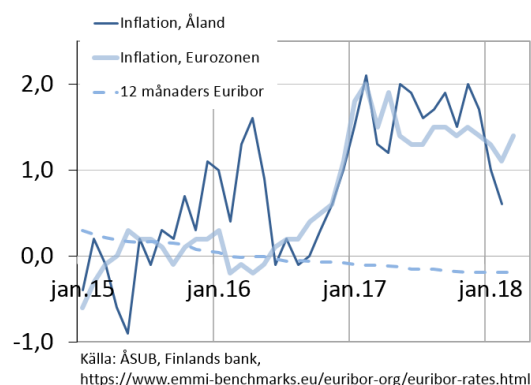
¹⁴ ECB (2018) *Economic Bulletin* 1/2018, s. 3.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Europeiska centralbanken (2018) Makroekonomiska fram- tidsbedömningar för euroområdet av eurosystemets exper- ter, mars 2018.

Donald Trumps skattereform ökar USA:s budgetunderskott, samtidigt som lönenivåerna i USA stiger. Den ökande löneinflationen och statens ökande lånebehov driver upp räntorna.

Figur 2. Inflationen på Åland och inom eurozonen. 12-månaders euribor, januari 2015 – februari 2018

I januari 2017 höjde FED (centralbanken) i USA sin styrränta 25 punkter till 0,75 procent. Därefter skedde en höjning i mitten av mars i år (2017), då man lade sig på 1,0 procent, en i juni till 1,25 och slutligen ytterligare en höjning i december till 1,5 procent (Figur 3). Vid sitt möte i januari i år beslöt FED att hålla styrräntan oförändrad.

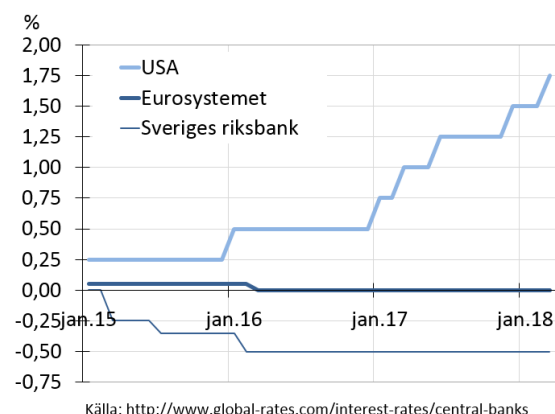
USA:s centralbank har nu höjt sin styrränta fem gånger sedan 2015 och höjde ännu en gång med 25 punkter till 1,75 vid sitt senaste möte i mars 2018. De flesta bedömare tror att FED fortsätter sin räntehöjning stegvis under de kommande två åren. Om ett år (våren 2019) förväntas den amerikanska centralbanksräntan ligga kring 2 procent.

Till skillnad från FED har den europeiska centralbanken (ECB) fortsatt att ligga kvar på sin låga en styrränta, som sedan två år tillbaka (mars 2016) är på 0,0 procent och

kommer förmodligen inte att höja under året (Figur 3).

Den svenska konjunkturen är fortsättningsvis stark. Arbetsmarknaden är stark och resursutnyttjandet högre än normalt konstaterar Riksbanken i sin senaste rapport.¹⁷

Figur 3. USA:s, Euroområdet, och Sveriges centralbanksräntor januari 2015 – mars 2018

Inflationsförväntningarna är på både kort och lång sikt nära två procent, men Riksbankens slutsats var att för att hålla pristrycket uppe och begränsa kronans förstärkning behöver penningpolitiken vara fortsatt expansiv. Därför håller man reporäntan negativ ett tag till (på historiskt låga -0,5 procent).

Riksbanken satte en negativ styrränta i mars 2015 (-0,25 procent), för att sedan i juli sänka och lägga sig på -0,35 procent och ytterligare sänka till -0,50 i februari 2016. Där har den legat sedan dess.

1.4 Läget för den internationella sjöfarten

Baltic Dry Index (BDI) är ett sammansatt shipping- och handelsindex skapat av det London-baserade *Baltic Exchange* som mäter

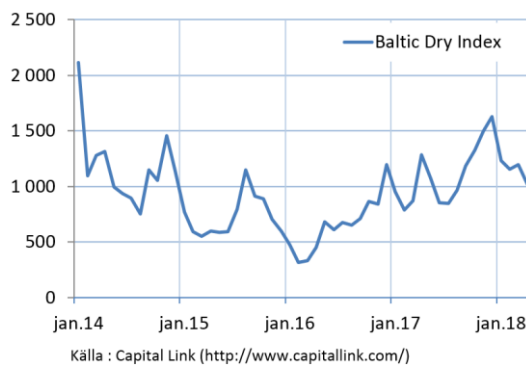
¹⁷ Sveriges Riksbank (2018) Penningpolitisk rapport, februari 2018.

förändringar i kostnaderna för att transportera råvaror som järnmalm, kol och vete till sjöss (Figur 4). Informationen kommer direkt från skeppsmäklare.

Förändringar i BDI speglar transportkostnaderna för råvaror som är ett område där spekulationsnivån är väldigt låg och ger därigenom insikter i globala trender i utbud och efterfrågan.

Av Figur 4 nedan framgår att index (BDI) genomsnittligt sjönk till något över 700 under 2015. Därefter, i början av 2016 sjönk BDI till de lägsta nivåerna under de senaste fem åren (Figur 4).

Figur 4. Baltic Dry Index januari 2014 – april 2018 (Index basår 1985 = 1 000)

I mitten av februari 2016 bottnade indexet och pekade därefter uppåt, nådde sin högsta nivå i december det året, för att sedan återigen falla tillbaka i början av 2017 och stärkas till sin högsta nivå på fyra år i slutet av året.

Under åren 2016 och 2017 var trenden i detta sammansatta sjöfartsindex klart positiv, men det första kvartalet 2018 har medfört en försvagning av BDI-index.

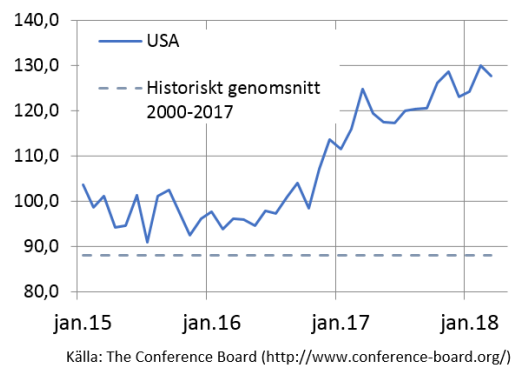
1.5 USA

Internationella valutafondens (IMF) tillväxtutsikter för USA:s ekonomi har reviderats upp mot bakgrund av starkare extern efterfrågan och skattereformen som nämndes i inledningen till denna rapport.¹⁸

Prognosen utgår ifrån att de minskade skatteintäkterna inte åtföljs av utgiftsminskningar. I IMF:s prognosbild ingår även att den inhemska efterfrågan kommer att stärkas och öka underskottet i bytesbalansen.

USA:s BNP-tillväxt förväntas bli 2,7 procent innevarande år (2018) och 2,5 procent 2019, vilket innebär en upprevidering sedan hösten. IMF håller det även för sannolikt att samma faktorer som bidrog till de stärkta tillväxtutsikterna om ett par år kommer att hålla tillbaka tillväxten. Inflationstrycket förväntas vara måttligt under året.

Figur 5. Konsumentförtroendeindex (CCI) för USA, januari 2015 – mars 2018.

Det politiska och sociala efterspelet till president Trumps skattereform har redan börjat. Enligt den amerikanska kongressens skattekommitté (*U.S. Congressional Joint Committee on Taxation*) kommer skattereformen att relativt sett reducera skattenivåerna för de rika hushållen i förhållande till medel- och låginkomsthushållen.

¹⁸ IMF (2018)

Den amerikanska ekonomin förväntas tappa fart 2020, när tillväxten i den privata konsumtionen och i investeringarna faller. Som framgår av kurvan i *Figur 5* har de amerikanska hushållens förtroende för ekonomin de senaste tre åren legat långt över långtidsgenomsnittet. Noteringen från februari detta år (2018) är den högsta sedan november år 2000.

1.6 Eurozonen

Sedan det tredje kvartalet 2017 har den ekonomiska återhämtningen i eurozonen accelererat snabbare än de flesta bedömare väntat sig. Det ökande kapacitetsutnyttjandet ökar inflationstrycket och förtroendet hos företag och hushåll stärks. Den privata konsumtionens tillväxt stöds av en allt starkare arbetsmarknad och företagets vinster ökar.

Det allt ljusare läget för ekonomin i eurozonen är förstärkt goda nyheter för Finland, som har en stor del av sina exportmarknader där – och i förlängningen även för Åland vars ekonomiska välgång är beroende av den finländska.

Den goda tillväxttrenden kan mycket väl komma att fortsätta att förstärkas ett par år till, även om risker på nedåtsidan finns i form av en global geopolitisk och handelsrelaterad osäkerhet.

1.7 Asien, Latinamerika och Ryssland

Politisk stabilitet i de stora asiatiska ekonomierna ger goda grundförutsättningar för en stabil politik de närmaste åren. Det stora orosmomentet är den geopolitiska

instabiliteten på Koreahalvön, men även de strategiska motsättningarna mellan USA och Kina i Sydkinesiska sjön.

Den stärkta globala efterfrågan under fjolåret (2017) lyfte exporten från de stora asiatiska ekonomierna. Den starka tillväxten i Kina stimulerar andra länder som ingår i den kinesiska ekonomins produktionskedjor (som t.ex. Sydkorea och Australien).¹⁹ Landets tillväxt kommer förmodligen att vara stark flera år framöver men på längre sikt kommer landets åldrande befolkning att försvaga tillväxten.²⁰

Den japanska ekonomin är inne i en gradvis återhämtning och tillväxten i ekonomin är starkare än väntat och förväntas ligga kring i medeltal 1,1 procent under perioden 2018–2022.²¹

Indien förväntas växa snabbast av alla asiatiska ekonomier under 2018–22; nära 8 procent. De positiva ekonomiska utsikterna stöds av en stark inhemsk efterfrågan, en snabbt växande arbetskraft och en allt större, allt mer köpstark medelklass. Utvecklingen mot en alltmer industri- och tjänstebaserad ekonomi fortskrider.²²

Latinamerika är inne i en återhämtningsfas som för de större ekonomierna som Brasilien och Argentina bland annat baseras på ökad export till Kina. I Latinamerika förväntas tillväxten stärkas under året med en tillväxt på 1,9 procent och en uppväxling till 2,6 i år.²³ Mexiko förväntas dra nytta av en starkare efterfrågan från USA och en starkare återhämtning i Brasilien baserat bland annat på högre råvaru- och jordbrukspriser.

¹⁹ Economist, Global forecasting service, February 14th 2018.

²⁰ Kina har på längre sikt ett demografiskt problem väl i paritet med exempelvis det finländska när det gäller den ekonomiska försörjningskvoten, som kommer att fortsätta att försämrast i dryga 50 år framöver (*Bank of Finland Weekly Review* 6, 9.2.2018).

²¹ Economist, Global forecasting service, February 14th 2018.

²² Ibid.

²³ IMF (2018).

Även för råvaruexportörerna i Afrika ser det ut att ljusna under året.

I Ryssland blev BNP-tillväxten enligt preliminära siffror något svagare (1,5 procent) än väntat ifjol (2017) med tanke på det högre oljepriset.²⁴ Handeln ökade betydligt mer än vad BNP-tillväxten antyder, vilket gynnade den finländska exporten till den ryska marknaden.

2. Finland på fötter igen

En god export- och investeringstillväxt stärker den finländska ekonomin. Den ekonomiska tillväxten ser ut att bli den bästa sedan finanskrisen 2008. Samtidigt är tillväxten av lönerna och av hushållens köpkraft relativt blygsam, vilket inte hindrat att framtidstron är stark hos konsumenterna.

Exportefterfrågans ökningstakt dämpas innevarande år (2018) till ca 5,5 procent men från en mycket hög nivå året innan (ca 8,3 procent). Exporten till de viktiga marknaderna ökar.

Att det handlar om en exportdriven tillväxt av den finländska ekonomin framgår tydligt när man jämför den starka exporttillväxten med tillväxten av totala inhemska efterfrågan som förväntas växa med modesta 1,9 i år och 1,7 procent nästa år.²⁵

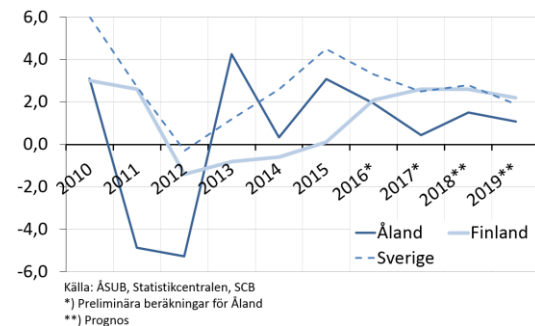
Finlands konkurrenskraft kan kortsiktigt komma att förbättras under året. Det kan då tyckas att den finländska ekonomin nu står på fast mark men som statens råd för utvärdering av ekonomisk policy påpekar i sin senaste rapport är de långsiktiga utsikterna

för ekonomin fortfarande blygsamma.²⁶ Det nuvarande uppsvinget är cykliskt och kommer sannolikt av avslutas redan efter detta år.

Den årliga tillväxten (BNP) av Finlands samlade produktion återges i *Figur 6*. Tillväxten av värdet av den samlade produktionen blev med knapp marginal positiv 2015, efter flera år då den minskade. Enligt nyligen publicerade siffror från den finländska Statistikcentralen ökade tillväxten sedan till 2,1 procent 2016.²⁷ De senaste uppgifterna från Statistikcentralen anger tillväxten till 2,6 procent för fjolårets BNP.²⁸

Årets (2018) tillväxt förväntas bli 2,6 procent och nästa års tillväxt något lägre, 2,2 procent, enligt finansministeriets senaste prognos.²⁹

Figur 6. BNP-tillväxt för Åland, Finland och Sverige 2010–2019

OECD ser de största riskerna för den finländska ekonomins tillväxt i en avstannande global konjunktur som skulle minska exportefterfrågan på maskiner och kringutrustning, skogsprodukter, kemi- och metaller, vilket i sin tur skulle minska den finländska

²⁴ Bank of Finland Weekly Review 6, 9.2.2018

²⁵ OECD, s. 19

²⁶ Economic Policy Council (2018) *Economic Policy Council Report 2017*, s. 8.

²⁷ Statistikcentralen, *nationalräkenskaper*.

²⁸ Statistikcentralen.

²⁹ Finansministeriet (2018) *Taloudellinen katsaus, Kevät 2018*. Det innebär en rejäl upprevidering i förhållande till prognosen i december och även en högre tillväxt än exempelvis OECD:s tidigare i vår.

industrins investeringar och inkomster.³⁰ Å andra sidan skulle en snabbare än väntad återhämtning i de globala investeringarna och i den ekonomiska aktiviteten i Ryssland ge en ännu starkare exporttillväxt. Det historiskt höga hushållsförtroendet kan också förbåda högre konsumtions- och investeringsnivåer än i nuläget.

Samtidigt är de inhemska riskerna begränsade. Till dessa hör hushållens relativt höga skuldnivå som skulle kunna leda till lägre konsumtion vid stigande räntor eller en markant sjunkande inkomstillväxt.

En svag lönetillväxt och låga bränslepriser har hållit inflationen nere under de tre senaste åren. Finansministeriet räknar med en procentuell förändring av KPI på 1,2 procent i år och 1,4 procent 2019.³¹ (Inflationsprognosen för Åland återges i *Tabell 1* på s. 24).

Arbetslösheten i Finland förväntas fortsätta att sjunka under de kommande två åren, från 8,6 procent i fjol till prognosticerade 8,1 i år och runt 7,8 nästa år (2019).

Investeringstakten förväntas i år enligt näringslivets forskningsinstitut (ETLA) sjunka till 3,0 procent, från en osedvanligt hög nivå året innan (7,4 procent) för att återigen öka nästa år.³²

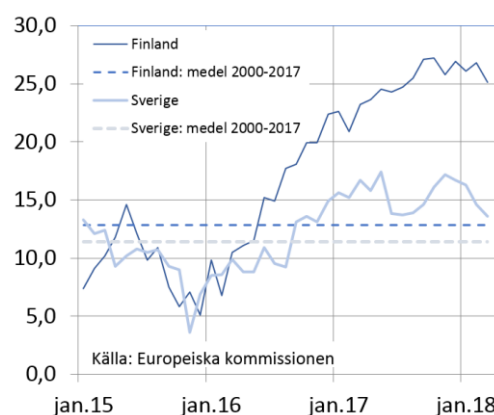
Under 2017 steg inkomsterna med 0,2 procent, medan köpkraften ökade med 1,8 procent.³³ Med en högre inflation, något högre energikostnader, en begränsad förbättring av arbetslösheten, höjda socialskyddsavgifter och en nerskärning av semesterpenningen inom den offentliga sektorn ser det ut som om den reella tillväxten av hushållens köpkraft kommer att vara låg.

Konkurrenskraftsavtalet har dämpat

lönetillväxten under 2017 och därmed hushållens konsumtion. Trots det är hushållen optimistiska som aldrig förr. Hushållens förtroendeindikator uppvisade en exceptionell, uppåtgående, trend under 2016 och 2017 (*Figur 7*).

Noteringen för december förra året (2017) är den starkaste på drygt två decennier. Noteringarna för januari–februari ligger kvar på den höga nivån och styrkan i de finländska hushållens förtroende för den egna och hela landets ekonomi är långt över medeltalet för perioden 2000–2017.

Figur 7. Konsumenternas framtidstro i Finland och Sverige, januari 2015 – mars 2018

Som vi påpekat i tidigare konjunkturrapporter kan regeringen Sipiläs nerskärningar av anslagen till forskning och utveckling på sikt hämma produktiviteten i landets ekonomi. Den finländska regeringens fokus har varit på arbetskraftskostnaderna. I det långa perspektivet behöver Finland istället nu fokusera på att höja kvaliteten i arbetskraftens kompetens.

Rådet för utvärdering av den ekonomiska politiken ser problem med nerskärningarna

³⁰ OECD, s.18–19

³¹ Finansministeriet (2018) *Taloudellinen katsaus, Kevät 2018*.

³² ETLA (2018) *Suhdanne 1/2018*.

³³ Economic Policy Council (2018) *Economic Policy Council Report 2017*.

inom forskning och utbildning och rekommenderar att man ökar andelen elever som går ut i arbetslivet med post-gymnasial utbildning respektive universitetsexamen.³⁴ Man menar även att sskattesänkningarna ökar underskottet och riskerar att leda till större utgiftsnedskärningar i framtiden.

3. Den svenska konjunkturen har kulminerat, men är fortsatt god

Den svenska konjunkturen försvagas något under de närmaste två åren. De förbättrade utsikterna för exporten motverkas av en ökad osäkerhet på bostadsmarknaden. Bostadsbyggandet minskar när priserna på bostäder sjunker, men effekterna av detta kommer att märkas först i BNP-siffrorna för 2019.³⁵ Dessutom innebär sjunkande bostadspriserna att hushållens förmögenhet minskar, vilket i sin tur slår igenom i konsumentförtroendet.

BNP-tillväxten, som varit mycket stark de senaste åren dämpas något innevarande år och ännu mer nästa (2019) och beräknas enligt den svenska Riksbanken bli 2,8 procent i år för att nästa år mattas till 1,8 procent (*Figur 6*).³⁶

Exporten stärks av uppgången hos landets viktigaste handelspartners och exportorderingen till industrin har visat en starkt stigande trend sedan första kvartalet 2016.³⁷ Den goda världskonjunkturen ökar efterfrågan på svenska produkter. I första hand handlar det om investerings- och insatsvaror, medan efterfrågan på icke varaktiga

konsumtionsvaror minskar.³⁸

Resursutnyttjandet är högt i den svenska ekonomin. Trots det har löneökningarna hållits nere, vilket i sin tur begränsat inflationstrycket. Den svenska riksbanken rapporterar ändå att de svenska företagen nu så sakteliga verkar kunna höja sina priser vilket ger en stigande inflation i början. Man väntar sig en inflation strax under två procent i medeltal för innevarande år.³⁹ Riksbanken bedömer att de medellångsiktiga inflationsförväntningarna ligger nära målet på 2,0 procent.

De svenska företagen rapporterar enligt Konjunkturinstitutet ett jämförelsevis mycket starkt efterfrågeläge och många har nyanställt den senaste tiden. Sysselsättningsutveckling är stark samtidigt som det förekommer arbetskraftsbrist inom många sektorer.

Efterfrågan på arbetskraft i Sverige har varit stark i flera år. Arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden har stigit, vilket inneburit att arbetslösheten sjunkit endast sakta. Arbetslösheten förväntas sjunka även i år i förhållande till 2017 och bli 6,4 procent för att därefter sjunka endast marginellt 2019.⁴⁰

De svenska hushållens förmögenhet och inkomster har vuxit i takt med den stärkta konjunkturen och inkomstutvecklingen blir fortsatt gynnsam i år. Synen på ekonomin har varit mer optimistisk än normalt sedan september 2016 (*Figur 7*). Hushållens förtroende stöttas av en stark arbetsmarknad och ökande inkomster, men kommer förmodligen under innevarande år (2018) att börja påverkas negativt av fallande bostadspriser. Detta samt att konjunkturen börjar försvagas

³⁴ Economic Policy Council (2018) *Economic Policy Council Report 2017*, s. 13.

³⁵ Riksbanken (2018) Penningpolitisk rapport, februari 2018, s. 6.

³⁶ Ibid. s. 34.

³⁷ SCB Indikatorer januari 2018.

³⁸ Ibid.

³⁹ Riksbanken (2018) s. 19.

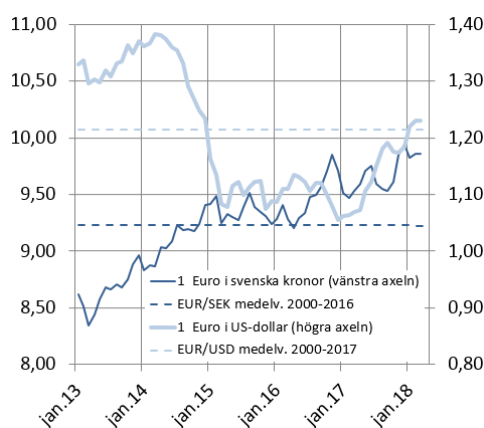
⁴⁰ Ibid. s. 34.

gör att förtroendeindikatorns uppgång kan nu ha kulminerat.

Den svenska riksbankens extremt expansiva penningpolitik och de låga räntorna fortsätter att pressa ner kronkursen. Den sakta stigande inflationen och en globalt stramare penningpolitik motiverar förmodligen Riksbanken till att gradvis höja räntan från och med sommaren innevarande år och fortsättningsvis nästa år så att reporäntan då övergår till att bli positiv. Detta bör även kunna stärka kronan så att den närmar sig nio kronor för en euro i början av nästa år.

Från 2013 och till och med 2014 försvagades den svenska kronan gentemot euron, från 8,65 kronor per euro till 9,10. Utvecklingen visas som en mörkare uppåtgående kurva för eurons växelkurs gentemot kronan i *Figur 8*. Sedan, under 2015, lade sig kronan något under långtidsmedelvärdet för euron (på 9,35 för en euro), för att återigen fortsätta sjunka till 9,50 år 2016 och 9,64 i fjol (2017).

Figur 8. Valutakurser: EUR/SEK och EUR/USD, januari 2013 – mars 2018

I februari innevarande år hade kronan sjunkit till 10,16 per euro. Denna trendmässiga nergång har till stor del drivits av den

stegvisa sänkningen av reporäntan (*Figur 8*).

Bedömare är denna vår försiktiga med sina prognoser om vartåt det bär för kronan. De flesta bedömare – även ÅSUB – tog miste för ett år sedan då vi trodde på en förstärkning av kronan.

Det svenska Konjunkturinstitutet tror på en gradvis, långsiktig förstärkning av den svenska kronan, efter den långa period av försvagning vi sett sedan andra kvartalet 2013 (*Figur 8*) och som fortsatt under det första kvartalet 2018. Deras prognos säger att medelvärdet 2018 kommer att ligga kring SEK 10,00 för en euro, för att nå sitt nuvarande långtidsmedelvärde först om 5–6 år; kring nivån EUR/SEK 9,23.⁴¹

För det åländska näringslivets del är denna fortsatt svaga kronkurs problematisk eftersom den hämmar varu- och tjänsteexporten till Sverige – inklusive den som sker genom färjesjöfarten och landturismen.

På litet längre sikt, fram till mitten av 2020-talet utgår vi från att kronans stiger sakta.⁴² Det skulle vara fördelaktigt för det åländska näringslivet – i synnerhet sjöfarten och turismen men även annan export.

4. Den åländska ekonomin

Finlands ekonomi är liten, öppen och beroende av utvecklingen på världsmarknaden. Den finländska industrins konkurrensförmåga är i sin tur avgörande för statsfinanserna. Åland och Finland är ekonomiskt starkt sammanlänkade.

Ålands offentliga ekonomi är direkt beroende av avräkningsbeloppet från den finländska statsbudgeten, vilket innebär att en balanserad ökning av de offentliga

⁴¹ Konjunkturinstitutet (2018) Konjunkturläget mars 2018

⁴² Ibid.

utgifterna till stor del är beroende av en växande finländsk skattebas.

Den offentliga ekonomins konsumtion påverkar efterfrågan på de åländska företagens varor och tjänster på hemmamarknaden. Att den åländska ekonomin är starkt sammanknuten med den finländska visas också av att förändringarna i hushållsinkomster och priser på Åland och i Finland följer varandra mycket nära.

Den åländska ekonomin är även starkt och direkt beroende av den internationella ekonomin genom förändringarna i råolje-, bunker och bränslekostnaderna. Särskilt stor är effekten på transportsektorn och sjöfarten.⁴³

Med ett råoljepris som i medeltal förväntas ligga kring 65 USD per fat under den kommande 12-måndersperioden, vilket var en fjärdedel högre än under fjolåret (2017), men historiskt sett fortfarande lågt, har den åländska färjesjöfarten i det avseendet mindre gynnsamma verksamhetsförutsättningar i förhållande till fjolåret.

4.1 BNP-tillväxten

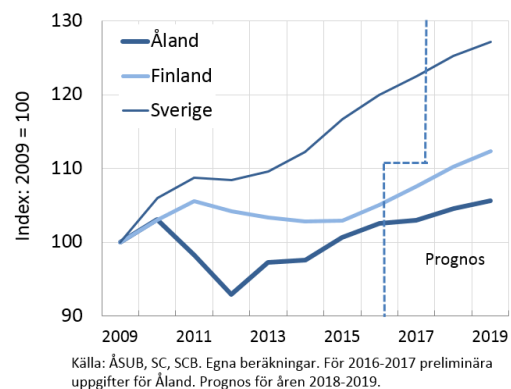
Den åländska BNP-tillväxten har uppvisat stora variationer under de senaste åren. *Figur 6* (sid. 18) visar den åländska BNP-tillväxten i förhållande till Finland och Sverige och *Figur 9* nedan visar utvecklingen i indexform under tiden sedan år 2009. Trenden i den åländska volymtillväxten är som synes mycket svagare än den svenska och ligger även under den finländska.

Från och med 2011 hade vi två år med minskande samlat produktionsvärde (-4,9 procent år 2011 och -5,3 för 2012 räknat i löpande priser). Sedan, år 2013, ökade

förädlingsvärdet för de flesta av de största branscherna; i transport och magasinering, (där sjöfart ingår), i fastighetsverksamhet, tillverkning, samt finans- och försäkringsverksamhet.⁴⁴

BNP-tillväxten vände till positiv 2013 (4,2 procent) och blev knappt positiv 2014 (0,3 procent). Slutliga beräkningar för 2015 visar att den samlade tillväxten återigen stärktes (till 3,1 procent).

Figur 9. BNP-tillväxten 2009–2019 för Åland, Finland och Sverige. Volymindex, år 2009=100

procent), mycket tack vare en positiv tillväxt även i den offentliga sektorn.

Tillväxten i den privata sektorn baserade sig på ökningarna av förädlingsvärdet främst i branscherna finans- och försäkringsverksamhet, fastighetsverksamhet samt kultur, nöje och fritid.⁴⁵

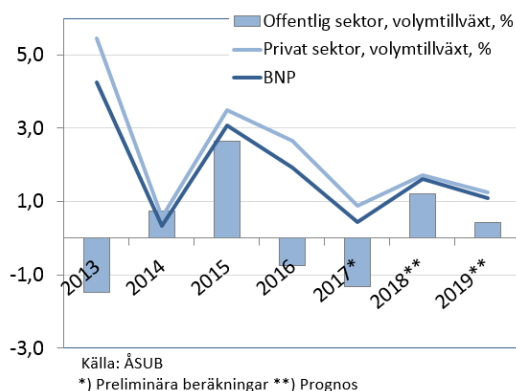
Preliminära kalkyler för 2016–2017 visar att tillväxten dämpades till 1,9 och 0,4 procent respektive år. I år (2018) prognosticerar vi en tillväxt på 1,5 procent och sedan en något svagare tillväxt 2019 (1,1 procent) (*Figur 10*).

⁴³ ÅSUB Rapport 2012:1 [Konjunkturläget våren 2012](#) sid. 78–81.

⁴⁴ ÅSUB Statistikmeddelande (2016) Nationalräkenskapsdata 2016:1.

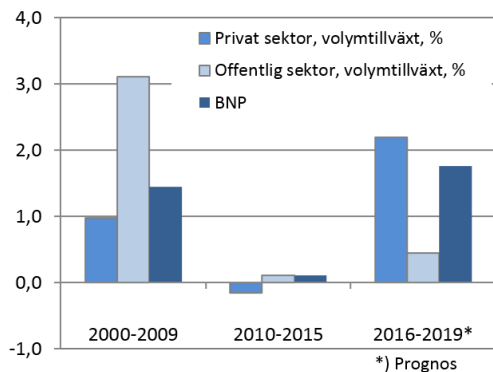
⁴⁵ ÅSUB Statistikmeddelande (2017), Nationalräkenskaper 2017:1, Nationalräkenskapsdata 2015.

Figur 10. Offentliga och privata sektorernas volymtillväxt 2013–2019 (procent)

Den offentliga sektorns bidrag till BNP har minskat till följd av nerskärningar, bolagiseringar och en krympning av den statliga sektorn på Åland. *Figur 11* nedan visar hur volymtillväxten i de två sektorerna förhållit sig till varandra under tre perioder.

Figur 11. Privata och offentliga sektorernas genomsnittliga volymtillväxt, periodvis 2000–2019 (procent)

Den privata sektorns andel av det totala produktionsvärdet minskade från 82 procent år 2000, till 77 procent 2012, för att därefter återigen öka. År 2015 var andelen 79 procent och kommer den enligt vår prognos att återigen öka till 80 procent innevarande år (2018).

I och med Rederi Ab Eckerös utflagging av sina passagerarfärjor 2009 och finanskrisen med åtföljande internationell lågkonjunktur från 2010–2015 försvagades den privata sektorns tillväxt så mycket att den i medeltal var negativ (-0,3 procent) samtidigt som den offentliga sektorns volymtillväxt även den mattades av rejält (till 0,1 procent i genomsnitt).

Figur 10 som visar den årliga volymtillväxten för respektive sektor under perioden 2013–2019. Av den framgår att minskningen av den offentliga sektorn har bidragit till minskningen av den totala bruttonationalprodukten (BNP).

4.2 Arbetslösheten

Det månadsvisa relativa arbetslöshetstalet på Åland framgår nedan av *Figur 12*.⁴⁶ Där ser man att arbetslösheten hittills under första kvartalet i år (2018) legat på i princip samma nivå som året innan.

Arbetslöshetstalet låg i januari, februari och mars på 3,9 procent. Överhuvudtaget har variationerna i den månadsvisa förändringen varit liten de senaste två åren.

Den årsvisa förändringen, räknad som medeltal för månadsuppgifterna har även den varit liten; arbetslösheten sjönk från 3,8 år 2015 till 3,7 procent året därpå och blev återigen 3,8 procent förra året (2017).

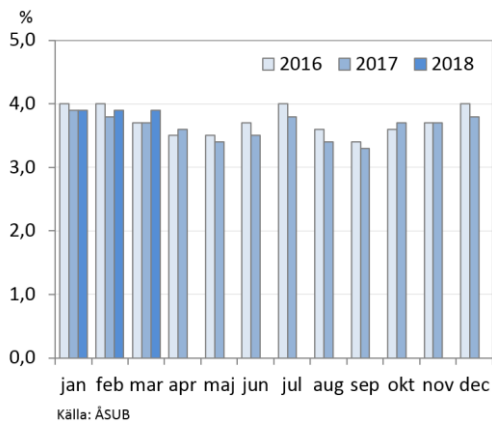
⁴⁶ "Det relativa arbetslöshetstalet" motsvarar det som fram till och med 2015 benämndes "öppen arbetslöshet".

Tabell 1. Nyckeltal 2015–2019

	2015	2016*	2017*	2018 ^P	2019 ^P
BNP till marknadspris (volymförändring, %)	3,1	1,9	0,4	1,5	1,1
Befolkningsförändring (antal personer)	67	231	275**
Arbetslöshetsgrad, öppen (årlig tillväxt, %)	3,8	3,7	3,6	3,7	3,7
Konsumentpriser, årlig förändring (%)	0,1	0,6	1,7	1,1	1,4
Kort ränta (Euribor 3 mån, %)	0,0	-0,3	-0,3	-0,3	-0,1
Växelkurs EUR/SEK	9,35	9,47	9,64	10,00	9,90
Råolja (Brent, USD/fat)	52	44	55	65	63
Bunker (LSMGO, Rotterdam, USD/ton)	496	379	492	570	553

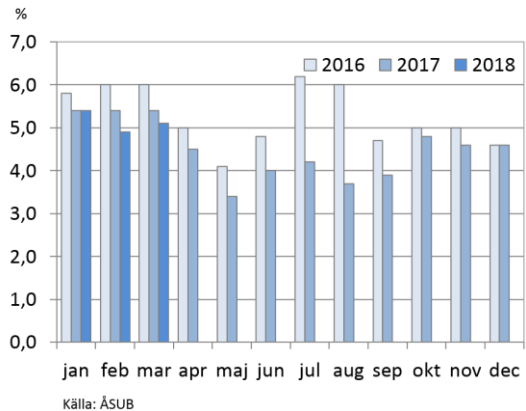
*) Preliminära uppgifter för BNP-tillväxten **) Slutliga uppgifter ^P) Prognoser
 Källa: ÅSUB, egna beräkningar för BNP, ÅSUB (Befolkning, Arbetsmarknad, Priser); Befolkningsregistercentralen; Finlands bank;
 US Energy Information Administration; Konjunkturinstitutet; Ship & Bunker (<http://shipandbunker.com/>); OECD; ECB.

Figur 12. Relativ arbetslöshet, månadsvis 2016, 2017 och januari – mars 2018

Ungdomsarbetslösheten har ett betydligt mer oregelbundet mönster, beroende på det lilla antalet individer i gruppen (Figur 13). Under 11 av 12 månader förra året var förändringarna till det bättre. Ungdomsarbetslösheten sjönk också följaktligen från 5,3

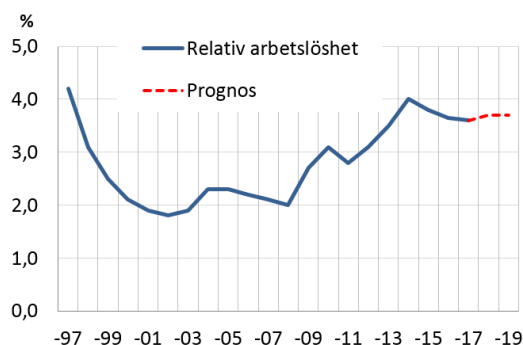
Figur 13. Ungdomsarbetslösheten, månadsvis 2016, 2017 och januari – mars 2018

procent år 2016 till så lågt som 4,5 förra året, vilket var den lägsta noteringen på ett decennium.

Den långsiktiga trenden i den öppna arbetslösheten sedan år 2002 bröts kanhända 2014 (Figur 14); de närmaste åren får utvisa. För Finland totalt visar trenden svagt neråt.

Figur 14. Relativ arbetslöshet 1997–2019

Vår prognos säger att den relativa arbetslösheten kommer att hamna på 3,7 procent på årsbasis 2018, och ligga kvar där 2019.⁴⁷

4.3 Befolkningsutvecklingen

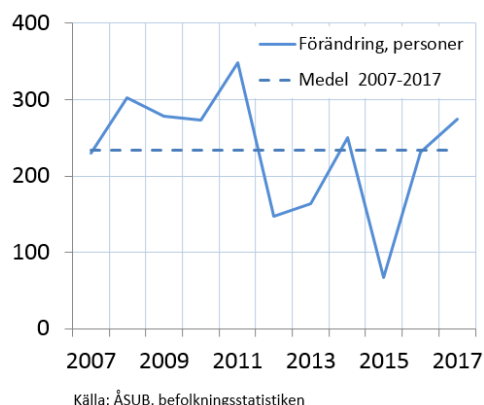
Den åländska befolkningsutvecklingen har varit god sedan två decennier tillbaka. Sedan 1991 har själva befolkningsökningen trendmässigt ökat med drygt fem personer per år. Det innebär att trenden år 2017 låg på en ökning motsvarande knappt 250 personer.

Emellertid har befolkningstillväxten sedan början av 1990-talet varit ojämn. År 2015 kom en nergång i befolkningstillväxten från en ökning på 250 individer året innan till 67, den lägsta på två decennier (Figur 15). Därefter kom förra året (2016) återigen en uppgång då befolkningen ökade med 231 individer enligt slutliga uppgifter.⁴⁸

Enligt slutliga uppgifter för fjolåret (2017) ökade befolkningen med 275 personer; en notering som för övrigt ligger långt över genomsnittet för perioden 2000–2017 och klart över trenden från 1991 och framåt.

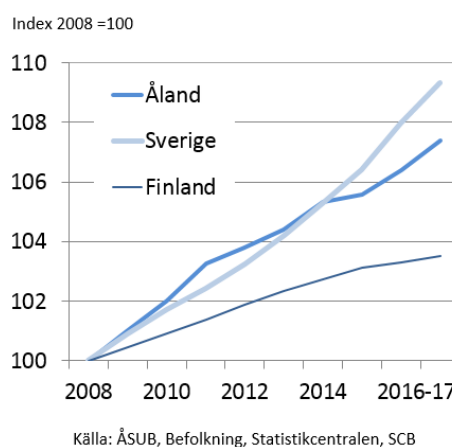
Befolkningen på Åland har under decenniet 2007–2017 ökat med 8,6 procent, vilket är mer än dubbelt så mycket som Finlands 4,1

Figur 15. Befolkningsförändring 2007–2017

procent (Figur 16), men mindre än i Sverige (10,1 procent) där invandringen spätt på befolkningstillväxten.⁴⁹

Figur 16. Befolkningsutveckling för Åland, Finland och Sverige 2008–2017. Antal invånare, index år 2008=100

Figur 17 illustrerar i indexform den starkare befolkningstillväxten på Åland i förhållande till Finland under perioden sedan 2008.

Ålands befolkning har ökat från 0,49 procent

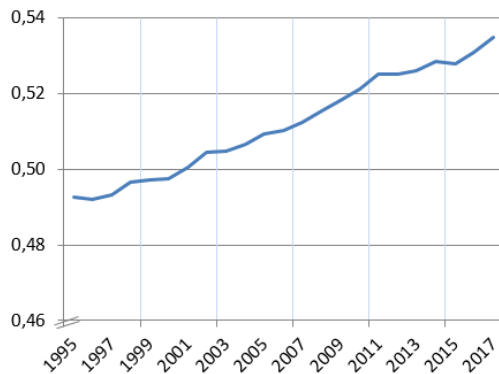
⁴⁷ Nästa prognos för arbetsmarknaden publiceras i Arbetsmarknadsbarometern 2018 som offentliggörs i början av juni.

⁴⁸ ÅSUB, Befolkning.

⁴⁹ SCB, Befolkning.

av Finlands år 1995 till 0,53 procent år 2017.⁵⁰ Trenden har under perioden varit kontinuerlig och stark.

Figur 17. Ålands befolkning som andel av Finlands (procent) 1995–2017

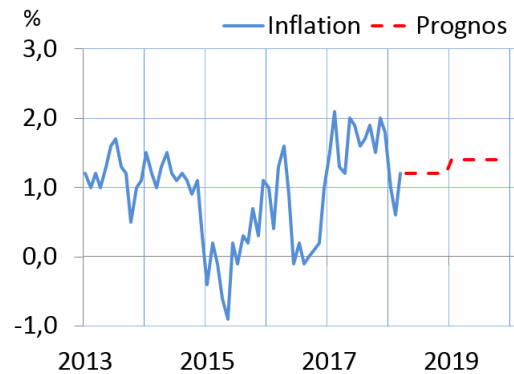

4.4 Inflationen

Inflationen (KPI) på Åland har under det senaste decenniet genomsnittligt legat ett par tiondelar över den finländska. Inflationen på Åland sjönk från i medeltal 3,6 procent år 2011 till 0,1 procent 2015 (Figur 18). Därefter steg den till 0,5 procent 2016 och fortsatte uppåt till 1,7 procent 2017. De två senaste åren (2015–2017) har den åländska månadsvisa inflationen varit genomsnittligt 0,6 procentenheter högre än den finländska.

Det senaste årets jämförelsevis höga inflation berodde i första hand på högre sjukvårdsavgifter, som stod för ca hälften av den totala årliga prisökningen på Åland. Innevarande år försvinner effekten av dessa prisökningar och då väntar vi oss en inflation på 1,1 procent, strax under nivån som förväntas för den finländska. Året därpå (2019), förväntar vi oss att prisökningstakten återigen stiger (till 1,4 procent) vilket är densamma som förväntas för den finländska.

Figur 18. Inflationen på Åland januari 2013 – februari 2018. Prognos till och med 2019

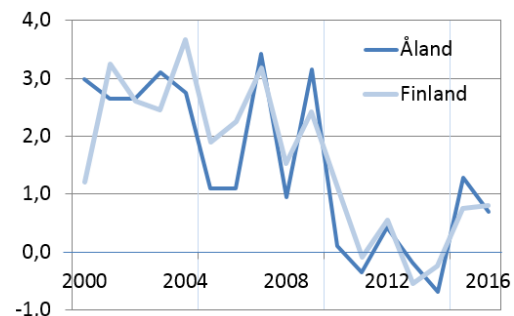

Källa: ÅSUB

4.5 Hushållen

Figur 19 visar tillväxten av de finländska respektive åländska hushållens disponibla inkomst. Siffrorna bygger på skattemyndigheternas beskattningsuppgifter och de färskaste siffrorna är från 2016. Tillväxten av de åländska hushållens disponibla penninginkomst under perioden 2000–2016 sjönk trendmässigt. Efter 2009, i spåren av finanskrisen, sjönk tillväxten snabbt och blev negativ år 2011.

Figur 19. Hushållens disponibla penninginkomst per konsumtionsenhet, median, för Åland och Finland 2000–2016. Procentuell tillväxt, 2016 års penningvärde.

Källa: ÅSUB (Inkomster och skatter), Statistikcentralen, Finland. Egen bearbetning.

⁵⁰ ÅSUB, Befolkning, Statistikcentralen, Befolkning.

Efter en tillfällig vändning till svagt positiv tillväxt året därefter, följde sedan två år med negativ tillväxt av den reala disponibla inkomsten 2013–2014. År 2015, fick vi återigen en positiv tillväxt som fortsatte men försvagades 2016.

Sammantagna visar kurvorna i *Figur 19* två viktiga saker. För det första att de åländska hushållens välfärdsutveckling mycket nära följer de finländska och för det andra att den reala inkomstutvecklingen på Åland varit svag under tiden sedan finanskrisen 2008 (0,6 procent i medeltal per år mätt i fast penningvärde, att jämföra med hela Finlands 0,7 procent).

Slutsatsen man kan dra av den svaga utvecklingen för både Åland och hela Finland är som vi påpekat tidigare, nämligen att de åländska hushållen ohjälpligt dragits med i de senaste årens allmänna finländska lågkonjunktur och att ett hopp om återhämtning är starkt knutet till den finländska ekonomins utveckling.

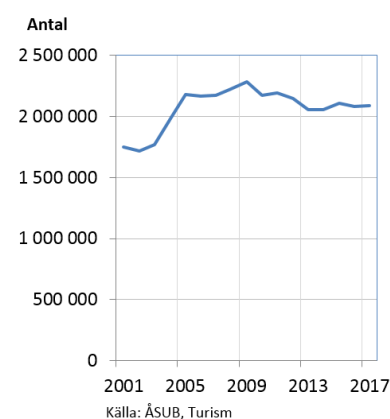
De åländska politikernas och företagens möjlighet att i nuläget påverka de åländska hushållens välfärdsutveckling är i detta avseende mycket begränsad.

Eftersom man kan se en stark korrelation mellan de åländska och finländska hushållens välfärdsutveckling, är det troligt att det åländska konsumentförtroendet nära följer det finländska. Trenden i konsumentförtroendet i Finland har pekat uppåt sedan början av 2016 och ligger nu en bra bit över långtidsmedelvärdet (se *Figur 7*). De senaste noteringarna visar att förtroendet vek ner något i februari och mars, men fortfarande råder en tydlig optimism bland hushållen. Gissningsvis råder ungefär samma stämningsslag hos hushållen på Åland.

4.6 Inresande och sjöfarten

Antalet inresande till Åland (*Figur 20*) visade en god tillväxt mellan 2002 till 2005. Sedan följde en svag tillväxt fram till 2009 och därefter en tydlig avmattning fram till och med 2014.

Figur 20. Inresande till Åland 2001–2017

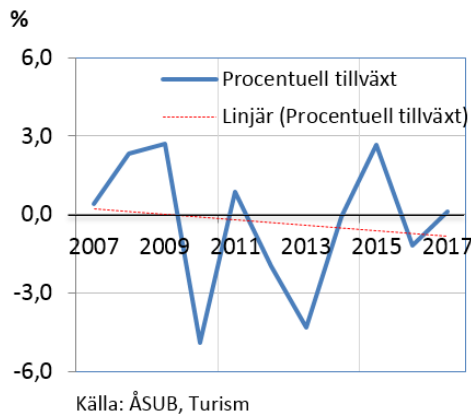

Året därefter (2015) fick vi den första positiva tillväxten sedan 2011 (strax över 2,1 miljoner inresande). Under 2016 minskade sedan återigen antalet inresande (till 2 084 300) för att sedan 2017 öka marginellt till 2 089 000.

De årliga tillväxtsiffrorna för antalet inresande visas i *Figur 21*. Sedan 2005 har antalet inresande legat över 2-miljonersstrecket (*Figur 20*), samtidigt som tillväxten stagnerat. Antalet inresande var 2017 fortfarande lägre än för 13 år sedan.

Att tillväxten av antalet inresande till Åland det senaste decenniet stagnerat illustreras av den prickade trendkurvan i *Figur 21*, som sluttar svagt neråt. Den årliga tillväxten har i medeltal till och med varit negativ; -0,3 procent.

Figur 21. Inresande till Åland 2007–2017 (procentuell tillväxt)

Förändringar i priset på bunker är avgörande för sjöfartens lönsamhet. Priset på lågsvavlig marindiesel, LSMGO (*Low Sulphur Marine Gas Oil*), började stiga från och med det tredje kvartalet förra året (2017) i takt med råoljeprisets uppgång (Figur 22).

Uppgången fortsatte fram till februari 2017 då priset för ett ton LSMGO i Rotterdam låg kring 595 USD per ton. Den uppåtgående trenden sedan början av 2016 har inneburit att priset fördubblats under de två år som förflutit.

Vi räknar nu med att priset på LSMGO (i Rotterdam) kulminerar under det första kvartalet 2018 för att sedan lägga sig kring 570 USD per ton i medeltal under hela året (Figur 22).

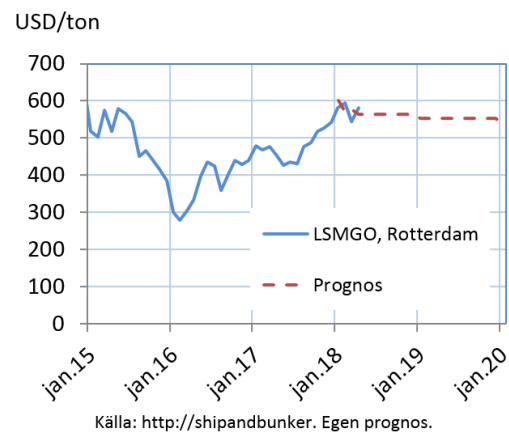
Nästa år (2019) räknar vi med en blygsam nergång, till cirka 553 USD per ton. Prisförändringarna blir måttliga och vi tror att priset kommer att ligga någorlunda stabilt, vilket borde ge förutsägbarhet för den åländska sjöfarten.

Kostnadsläget för bunker fortsätter alltså att

vara historiskt sett gynnsamt under de närmaste två åren, enligt vår bedömning.

Enligt den senaste finländska konjunkturbarometern för fraktsjöfarten, Rederibarometern, som publicerades i december 2017, hade sjötransportkonjunkturen förbättrats dramatiskt under den gångna perioden (november 2016 – november 2017).

Figur 22. Priset på lågsvavlig marindiesel (LSMGO i Rotterdam) januari 2015 – januari 2020

De svarande aktörerna inom den finländska rederibranschen förväntade sig även att konjunkturen under den kommande 12-månadersperioden skulle fortsätta att förbättras.⁵¹ I rapporten konstateras även att efterfrågan på transport i Östersjö- och Nordsjöområdet avsevärt förbättrats jämfört med förra året.⁵²

Den goda finländska exporttillväxten avspeglar sig i att 85 procent av de tillfrågade förväntar sig att exporttransporterna kommer att öka.⁵³ Konkurrenten på sjötransportmarknaden kommer enligt enkättagarna att hårdna ytterligare under den kommande 12-månadersperioden.⁵⁴ En majoritet av de tillfrågade tror att priserna på sjöfrakter

⁵¹ Shortsea Promotion Centre Finland (2017) Rederibarometern 2017, s. 40.

⁵² Ibid.

⁵³ Shortsea Promotion Centre Finland (2017) Rederibarometern 2017, s. 42.

⁵⁴ Ibid. s. 44.

kommer att hållas oförändrade.⁵⁵

Intressant i sammanhanget är att även om de åländska aktörerna inom torrlastsektorn enligt ÅSUB:s konjunkturbarometer förväntar sig en förbättrad konjunktur för branschen som helhet så ser de flesta att deras företag kommer att ha oförändrad storlek om ett år och att omsättningen blir i stort sett som 2017. Om man viktat resultaten får vi till och med en liten övervikt för dem som tror på en liten minskning.

Vi finner således en tydlig skillnad mellan Rederibarometerens resultat och ÅSUB:s. Resultatet från vår enkät är inte lika optimistiskt som rederibarometerens.

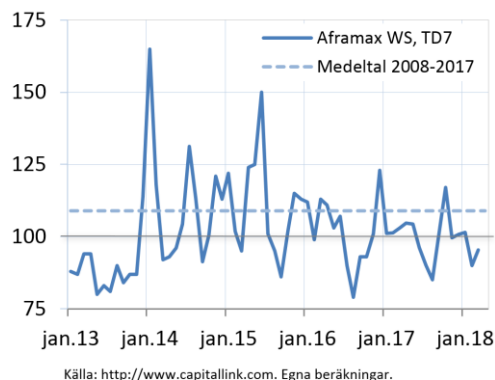
Investerings- och förnyelseprogrammet inom den åländska tankerverksamheten andas optimism som på få andra håll inom den åländska företagsvärlden. För närvarande är marknadsläget för det segment inom oljefrakt där den åländska tankerverksamheten återfinns (*Aframax*-tankers i Medelhavet och Nordeuropa) svagt. Det ledande internationella indexet för tankermarknaden (*Worldscale*) antyder att verksamheten på Nordsjö- och Östersjöhamnar under fjolåret (2017) bedrevs strax över gränsen för lönsamhet (*Figur 23*) men klart under långtidsmedelvärdet för perioden 2008–2017 (index = 108).⁵⁶

Marknadsläget för *Aframax*-tankers i Medelhavet och Nordeuropa försvagades under det tredje kvartalet i fjol (2017) (*Figur 23*). Därefter återhämtade sig indexet sig under det sista kvartalet för att återigen falla tillbaka under det första kvartalet innevarande år.

Att konjunkturen i Europa nu vänder uppåt bör innebära ett ökat transportbehov under

den kommande 12-månadersperioden och med två nya tankers leveransklara under året ser investeringsprogrammet ser för tillfället ligga rätt i tiden.

Figur 23. Index för tankerfrakter från Nordsjöhamnar till den europeiska kontinenten (Worldscale TD7) januari 2013 – april 2018

Under fjolåret 2017 försvagades den amerikanska dollarn i förhållande till euron. Euron var värd 1,06 USD i januari 2017 och ett år senare 1,22 USD (*Figur 8*, s. 20). Försvagningen av dollarkursen missgynnar den åländska tankerverksamheten, eftersom rederiets försäljning huvudsakligen är i dollar.⁵⁷

Råoljepriset hade i början av året (2018) stigit med en dryg fjärdedel på ett år. I slutet av mars har priset stigit till 69 USD/fat och låg då ovanför 200-dagars medeltalet 59,50 USD per fat. Vi tror att det medellånga (5 år) jämviktspriset kommer att ligga mellan 60 och 65 USD per fat.

Konjunkturutsikterna för färjesjöfarten har förbättrats något enligt ÅSUB:s barometer. Hittills, under de senaste två åren, har kronkursens utveckling (försvagning, *de facto*) motsagt de flesta analytikers bedömningar.

⁵⁵ Ibid. s. 46.

⁵⁶ *Worldscale* Index = 100 kan avläsas som den teoretiska lönsamhetsnivå som räknas fram i början av varje år.

⁵⁷ Nettoeffekten av en förstärkning av US-dollar gentemot euron för den åländska tankerverksamhetens resultat är positiv eftersom denna har största delen av sina intäkter i dollar.

Den svenska Riksbanken förväntar sig en långfristig förstärkning av kronans värde gentemot euron, vilket på sikt borde ge svenska konsumenter en ökad köpkraft som kan komma att växlas in i ökat resande och konsumtion på åländska färjor.⁵⁸

4.7 Den offentliga sektorns ekonomi

Landskapet Ålands budget finansieras till stor del av ett avräkningsbelopp på 0,45 procent av statens inkomster (exklusive upplåning), den så kallade klumpsumman. För år 2016 uppgick klumpsumman enligt Ålandsdelegationens beslut till 222,9 miljoner euro. Detta innebär en höjning med ca 1,2 procent jämfört med 2015.

Utifrån förslaget till statsbokslut för 2017 väntas den slutliga klumpsumman för fjolåret uppgå till 231,0 miljoner euro, en ökning på 3,6 procent jämfört med 2016. För innevarande år beräknas en tillväxt på cirka 2,7 procent, vilket innebär en klumpsumma på 237,3 miljoner euro.⁵⁹

Enligt preliminära uppgifter från finansministeriet om budgettramarna för åren 2019–2022 skulle klumpsumman för år 2019 uppgå till cirka 242 miljoner euro. Baserat på de här prognoserna väntas således en positiv men avtagande tillväxt av klumpsumman under perioden 2017–2019.

Skattegottgörelsen till landskapet, den så kallade flitpengen, blir aktuell då de i landskapet debiterade inkomst- och förmögenhetsskatterna överstiger 0,5 procent av motsvarande skatt för hela Finland. År 2015 uppgick flitpengen till 23,9 miljoner euro, medan den år 2016, som är det senaste år som flitpengen fastställts för, uppgick till 15,2 miljoner euro.

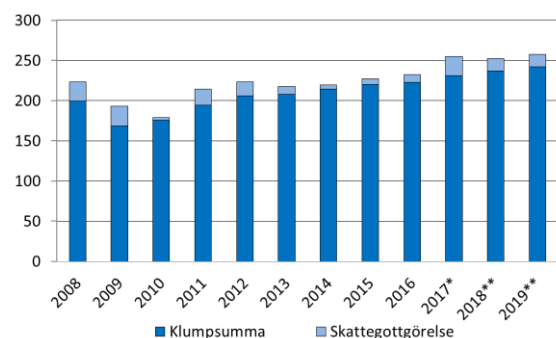
Enligt ÅSUB:s prognoser beräknas

skattegottgörelsen stiga med ca en kvarts miljon euro jämfört med året innan. Den uppskattas sedan stiga med mellan en och två miljoner 2018. För skattegottgörelsen är systematiken sådan att 2017 års belopp tas upp i 2019 års budget. I *Figur 24* nedan visas utvecklingen av klumpsumman och skattegottgörelsen enligt budgetår.

Summan av klumpsumman och flitpengen uppgick 2016 till 232 miljoner euro, vilket innebär att den för första gången översteg nivåerna från tiden före finanskrisens utbrott 2008. Enligt preliminära uppgifter för 2017 steg summan sedan med ytterligare 23 miljoner euro. Om man beaktar inflationen kvarstår dock 2007 som det år då summan var som allra högst.

De senaste åren har en ökande klumpsumma kompenserat för en låg flitpeng. Efter att flitpengen var exceptionellt hög budgetåret 2017 väntas den enligt prognoserna nu hållas stabil på en relativt hög nivå samtidigt som klumpsummans tillväxt åter tar fart. I år beräknas summan av de två uppgå till cirka 252 miljoner och 2019 cirka 258 miljoner euro.

Figur 24. Utvecklingen av klumpsumman och skattegottgörelsen enligt budgetår, (miljoner EUR, löpande priser) 2008–2019

*Preliminära uppgifter

**Prognoser

⁵⁸ Sveriges Riksbank (2018) Penningpolitisk rapport, februari 2018, s. 25.

⁵⁹ Utifrån den senaste statliga budgetpropositionen.

Enligt vårens tilläggsbudget för landskapet Åland beräknas de sammantagna inkomsterna för landskapet i år sjunka med 1,9 procent till 336 miljoner euro jämfört med 342 miljoner euro för 2017. Landskapets totala utgifter för 2018 beräknas enligt budgeten uppgå till 339 miljoner euro vilket är en ökning med ca 5,0 miljoner euro eller 1,5 procent jämfört med budgeten för 2017.⁶⁰

På grund av ändrad redovisningspraxis minskar inverkan av avkastningen från penningautomatföreningen med ca 12,5 miljoner euro. Med detta i beaktande ökar landskapets totala intäkter med 5,9 miljoner eller 1,7 procent jämfört med 2017.

Genomförandet av konkurrenskraftsavtalet innebar enligt 2017-års tilläggsbudget 2,2 miljoner euro lägre personalkostnader. Fortsatta åtstramningar innebär ytterligare sänkta personalkostnader. I budgeten för 2018 är personalkostnaderna 1,8 miljoner euro lägre än 2017.⁶¹

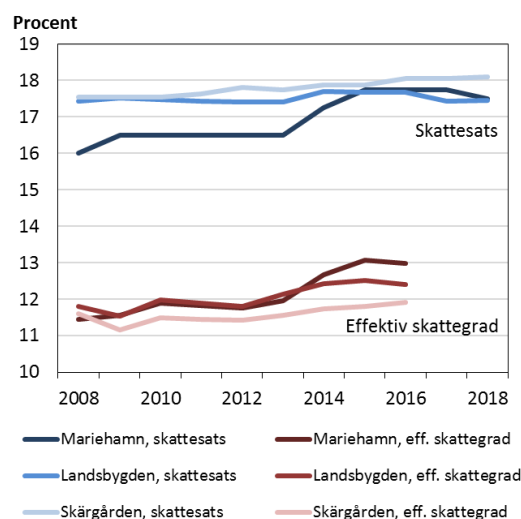
Enligt *kommunernas* budgeter för i år kommer verksamhetsintäkterna att uppgå till 59,8 miljoner euro och verksamhetskostnaderna till 197,3 miljoner euro. Verksamhetsbidraget, dvs nettokostnaderna, beräknas därmed bli 137,5 miljoner euro, vilket innebär en ökning med 1,5 miljoner euro eller 1,1 procent jämfört med 2017 års budgeter.

Enligt budgetuppgifterna förväntas skattefinansieringen, d.v.s. skatteintäkterna och landskapsandelarna tillsammans, minska med 0,3 miljoner euro eller 0,2 procent 2018. Tillväxten i skatteintäkterna bedöms uppgå till 1,9 miljoner euro, medan landskapsandelarna beräknas minska med 2,2 miljoner euro som en följd av landskapsregeringens

inbesparningar på landskapsandelssystemet. Enligt budgeterna är två kommuners landskapsandelar större än de egna skatteintäkterna.

Med undantag för ett par kommuner har landskapsandelarna under det förra andelsystemet (2008–2017) haft en klart mindre tillväxt än både den allmänna prisutvecklingen och de egna verksamhetskostnaderna. Detta innebär att ökade skatteintäkter varit det huvudsakliga sättet för kommunerna att möta stigande verksamhetskostnader. Nivåerna på de kommunala skattesatserna har under perioden genomgått vissa förändringar; efter att Mariehamns skattesats 2008 var 1,4 procentenheter lägre än det viktade medeltalet⁶² för landskommunernas skattesatser har efterföljande höjningar i Mariehamn i det närmsta suddat ut de regionala skillnaderna (figur nedan).

Figur 25. Kommunalskattesats 2008–2018 och effektiv skattegrad 2008–2016, per region.

⁶⁰ Budget för 2017 inkl. tb 2. Utöver nämnda intäkter tillkommer 24 miljoner euro som ett resultat av uppvärdering av ÅHS-fastigheter i samband med att de överförs till Fastighetsverket.

⁶¹ En knapp halvmiljon av detta är ett resultat av tidigare nämnda överföring av ÅHS-fastighetsförvaltning till Fastighetsverket.

⁶² Kommunernas beskattningsbara inkomst har använts som vikt.

Inom regionerna har dock skillnaderna i skattesatser ökat. Bland landsbygdskommunerna kan man se att tillväxtkommuner där befolkningen ökar mest har sänkt sina skattesatser medan andra kommuner har höjt sina.

Sammantaget sjönk 2018 den beräknade genomsnittliga skattesatsen med 0,09 procentenheter, från 17,60 år 2017 till 17,51 procent år 2018. Föglö och Saltvik höjde sina skattesatser med 0,25 procentenheter, medan Mariehamn sänkte sin lika mycket. Tre kommuner beskattar stadigvarande bostäder, Mariehamn, Kumlinge och Sottunga. Samtliga kommuner tillämpar den högsta tillåtna skattesatsen på fritidsboende 0,90 procent. Den allmänna skatteprocenten för fastighets-skatt varierar mellan kommunerna. Mariehamn höjde sin med 0,1 procentenheter medan Finström, Sund, Jomala och Sottunga sänkte sina med mellan 0,05 och 0,7 procentenheter.

Den effektiva skattegraden, de debiterade skatteinkomsterna i förhållande till förvärvsinkomsterna, påverkas av de olika avdrag som finns i beskattningen. Skillnaden mellan skattesatsen och den effektiva skattegraden blir större i kommuner med högre andelar låginkomsttagare och äldre. Som kan ses i Figur 25 skiljer sig utvecklingen av den effektiva skattegraden gentemot utvecklingen av skattesatserna. År 2008 låg samtliga regioner kring samma nivå på ca 11,5 procent medan det 2016 skiljde en dryg procentenhet mellan Mariehamn och skärgården efter tidigare nämnda skattehöjningar i Mariehamn.

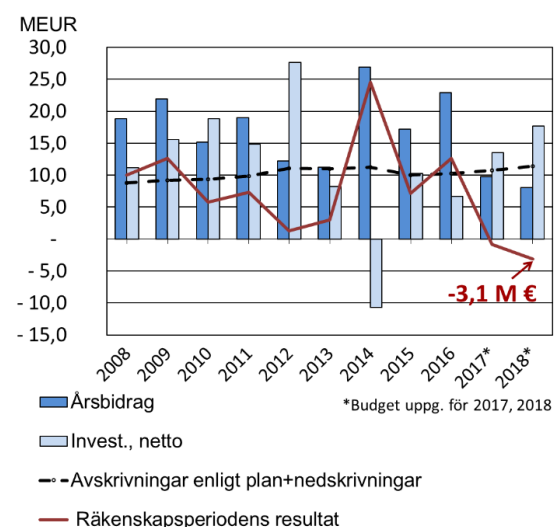
Årsbidraget, som visar hur mycket som finns kvar för amorteringar och avskrivningar efter att de löpande kostnaderna täckts, beräknas enligt kommunernas budgeter sjunka något år 2018. Årsbidraget beräknas vara 8,1 miljoner euro 2018, ca 1,7

miljoner mindre än 2017 års budget. Räkenskapsperiodens resultat väntas även 2018 bli negativt och bedöms sammantaget vara cirka -3,1 miljoner euro. Detta är en försämring jämfört med 2017 års budgetar där man räknade med ett resultat på cirka -0,9 miljoner euro. Endast Lemland, Lumparland och Mariehamn har budgetar där årsbidraget täcker kommunens avskrivningar och nedskrivningar. Medan Mariehamn budgeterar för ett nollresultat är Lemland och Lumparland de enda kommuner som budgeterar för ett positivt resultat.

De totala bruttoinvesteringarna beräknas öka med 3,5 miljoner till 21,3 miljoner euro 2018 jämfört med budgetarna för 2017.

Utvecklingen av kommunernas årsbidrag, avskrivningar, nettoinvesteringar och resultat, åren 2007–2018 sammanfattas i Figur 26. År 2008 syns effekten av det reviderade landskapsandelssystemet där årsbidraget stärktes för att även på sikt kunna täcka den större egenandelen för kommunernas investeringar.

Figur 26. Kommunernas samlade årsbidrag, investeringar, avskrivningar samt resultat (miljoner euro), 2008–2018⁶³

⁶³ Se föregående fotnot.

Som kan ses i figuren är trenden sedan 2009 att årsbidragen minskar i relation till avskrivningarna och nedskrivningarna. De senaste fem åren har kommunerna budgeterat med årsbidrag som understiger utgifterna för av- och nedskrivningar. Åren 2015–2016 innebar dock lägre verksamhetskostnader och högre skatteintäkter att boksluten blev klart positivare.⁶⁴

5. Framtidsutsikterna inom det privata näringslivet

Den del av ÅSUB:s konjunkturanalys som behandlar det privata näringslivet bygger på i huvudsak två källor och två urval. För det första använder vi två register över omsättningen respektive löneinbetalningarna som cirka 2 500 arbetsgivare rapporterar in till skattemyndigheten månatligen.

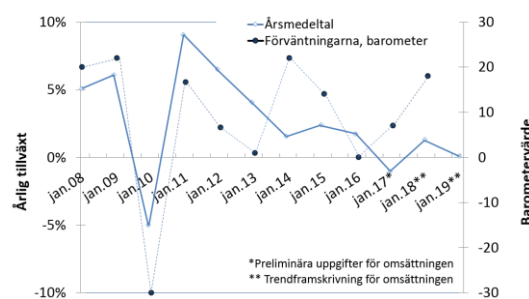
Det ger oss möjlighet att följa intäcks- och kostnadsutvecklingen och få en uppfattning om i vilken riktning utvecklingen går för enskilda branscher. Utifrån dessa uppgifter skapar vi säsongrensade trender ett år fram i tiden.

För det andra använder vi de uppgifter som samlas in via vår årliga konjunkturenkät (se Bilaga 2, s. 57–59). I år besvarades enkäten av 301 företag. Svarefrekvensen var 84,3 procent. Frågorna vi ställer till företagen rör dels utvecklingen under det senaste året, dels förväntningarna ett år framåt i tiden. Svaren viktas efter företagets storlek.

Figur 27 ovan visar graden av överensstämmelse mellan våra två källor; den samlade omsättningens tillväxt och konjunkturbarometerns förväntningar för hela det privata näringslivet. Det bör i sammanhanget

påpekas att även om vi här har sammanställt dessa två mått i en bild så är de av väsensskild karaktär, de mäter olika saker och måttenheterna är naturligtvis olika. Sammanställningen visar ändå på ett grovt sätt hur väl de samlade förväntningarna om utvecklingen hos företagen överensstämmer med det faktiska utfallet mätt med tillväxten av företagets samlade omsättningssumma.

Figur 27. Förväntningarna om omsättningen och utfallet i procentuell årlig tillväxt 2008–2018

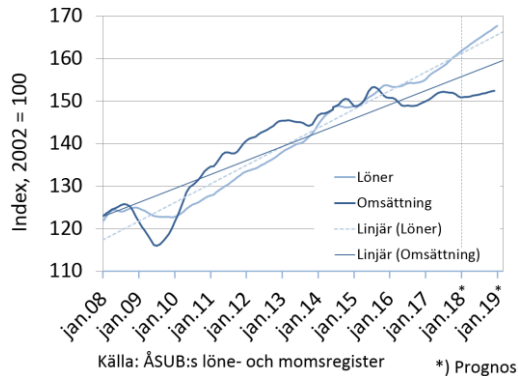
Företagens förväntningar om omsättningens utveckling mätta som utslag på vår konjunkturbarometer har för de flesta år under perioden korrekt visat på den riktning som den faktiska utvecklingen sedan tagit. Undantagna är då främst åren 2014 och 2015.

Den mörkare kurvan i Figur 28 nedan visar i indexform hur omsättningen i det privata åländska näringslivet återhämtade sig under andra hälften av 2010 efter den djupa nergången 2009 i finanskrisens kölvatten. Därefter följde en period (2011–2015) när den samlade omsättningen växte över trend, för att i början av 2016 vända ner och hamna under trendlinjen.

Enligt våra preliminära uppgifter för 2017 och vår prognos för 2018 kommer omsättningstillväxten att ligga under trend.

⁶⁴ Siffrorna för 2014 påverkas av flera extraordinära händelser, t.ex. bolagiseringar.

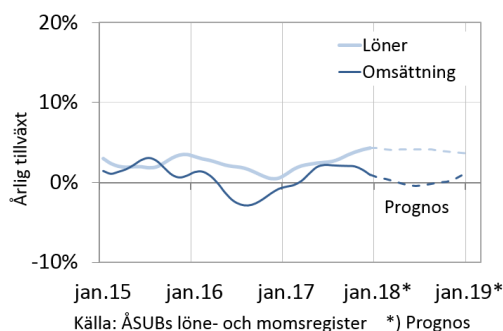
Figur 28. Lönerna och omsättningens tillväxt i det privata näringslivet januari 2008 – januari 2019 (Index, 2002=100). Löpande värden

Lönesummans tillväxt (den ljusare kurvan) har legat över trend ända sedan 2014. Som *Figur 28* visar divergerar omsättnings-, respektive lönetillväxten från och med hösten 2017. Prognosen säger att den utvecklingen fortsätter under innevarande år.⁶⁵

Den årliga procentuella tillväxten av lönerna och omsättningens sammanlagda respektive summor inom det privata näringslivet framgår av tidsserierna baserade på registerdata i *Figur 29*.

Figur 29. Lönerna och omsättningens tillväxt inom det privata näringslivet (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

Omsättningen växte med i genomsnitt 2,4 procent under perioden efter finanskrisen 2009–2017. Under perioden som visas i figuren (2015–2017) var den inte mer än 0,7 procent. Från en svagt positiv nominell tillväxt 2015, sjunker den under nollstrecket året därpå (-1,0 procent). Preliminära uppgifter angående den samlade omsättningen förra året (2017) visar att den nominella tillväxten återigen stärktes något och blev positiv; 1,3 procent. Med en inflation på 1,7 procent det året innebär det ändå att värdet på omsättningen de facto minskade.

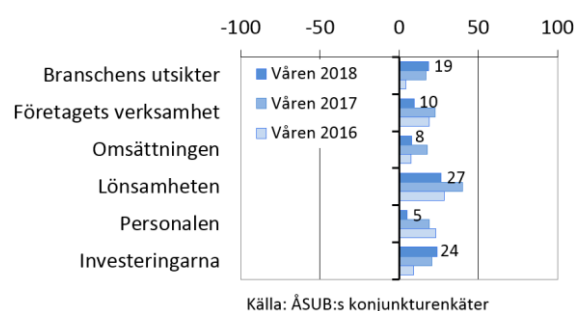
Enligt prognosen för innevarande år minskar det privata näringslivets totala omsättning något i år (2018) i förhållande fjolåret (den mörka linjen i *Figur 29*). Tillväxten skulle därmed bli knappt positiv i nominella termer. Den inflationsjusterade tillväxten riskerar uppenbarligen att hamna under nollstrecket 2018.

Den totala lönesumman i det privata näringslivet representeras av den ljusare linjen i *Figur 29*. Av den framgår att lönetillväxten varit starkare än omsättningstillväxten.

Den årliga tillväxten av den samlade lönesumman var i genomsnitt 2,8 procent under perioden 2009–2017. Efter en nominell tillväxt på 2,4 procent 2015 och 1,8 procent 2016, visar våra preliminära siffror att den ökade till 2,8 procent 2017 och fortsätter att växa ännu starkare (ca 4,0 procent) i nominella termer innevarande år. Sammanvägningen av företagets bedömning av konjunkturutvecklingen inom den egna branschen visar att konjunkturen kommer att förbättras under 2018 (barometerutslag +19 överst i *Figur 30*).

⁶⁵ Vi har använt löpande värden när index konstruerats. Räknet i fasta penningvärden skulle förändringen (tillväxten) se betydligt svagare ut.

Figur 30. Förväntningarna om utvecklingen under 2016–2018 inom det privata näringslivet

Sammanfattningsvis pekar vår prognos, baserad på registerdata, på en fortsatt neråtgående trend i den totala omsättningstillväxten inom det privata näringslivet 2018.

Konjunkturbarometern som bygger på företagens egna bedömningar ger dock en liten övervikt för dem som förväntar sig en ökad omsättning detta år i förhållande till föregående.

I *Figur 30* ovan representeras förväntningarna om det kommande året av de mörkaste pelarna. För fjärde året i rad gav resultaten från konjunkturenkäten barometerutslag åt höger – åt det positiva hållet – för alla indikatorer. Detta avspeglar återigen en gradvis sammanvägd tilltagande optimism hos det privata näringslivet.

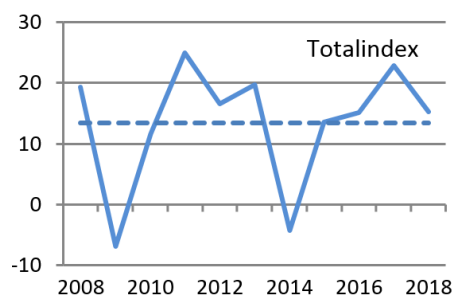
Intressant nog är företagen detta år mindre positiva när man anger hur man ser på möjligheterna att expandera det egna företagets verksamhet under det närmaste året (+10) än man är angående branschens utsikter (stapeln överst i *Figur 30* = +19).

Överlag är företagen något mindre positiva nu jämfört med fjolåret i sin bedömning av

utvecklingen under det kommande året. Det gäller alla områden med undantag av investeringarna där man är ännu mer positiv inför det kommande året än förra året (+24). Den positiva grundinställningen hos det privata näringslivet representeras förutom i inställningen till investeringarna av utslaget +27 för lönsamheten (*Figur 30*).

När det gäller omsättningen förväntar sig åtta procent (vägd andel) av det privata näringslivet att innevarande år blir starkare än föregående. Förutsägelseerna om personalstyrkans tillväxt varierar mycket i de olika branscherna. Sammanvägt för hela det privata näringslivet fann vi en övervikt för dem som tror på en liten ökning av personalstyrkan (+5). Vårt beräknade totalindex visar också att man inom det privata näringslivet allmänt är marginellt mer positiv än genomsnittligt under 2008–2018 (*Figur 31* och *Bilaga 1*, s. 54).⁶⁶

Figur 31. Totalindex gällande förväntningarna inför det kommande året för det privata näringslivet, 2008–2018

Anm.: Den streckade linjen visar medeltalet för perioden 2008–2018.

Totalindex ligger på 15 på den 100-gradiga skalan, att jämföra med det genomsnittliga 14 för perioden.

⁶⁶ Totalindex är beräknat som medeltalet av svaren på de sex frågorna på konjunkturenkätens första sida som handlar om företagets bedömning av hur branschens utsikter, företagets verksamhet, omsättningen, lönsamheten, personalen och investeringarna kommer att utvecklas de närmaste 12 månaderna.

För fjärde året i rad ger alla de samlade delkomponenterna i konjunkturbarometern utslag åt det positiva hållet. Indikatorerna sammantagna visar också att man även detta år är mer positiv än man vanligtvis varit under tiden sedan finanskrisen 2008.

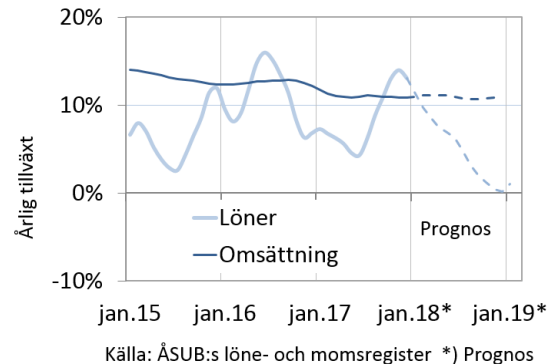
5.1 Framtidsutsikterna inom primärnäringsarna

De åländska primärnäringsarna representeras i ÅSUB:s konjunkturenkät i första hand av företrädare för fiskodlingen och trädgårdsnäringsarna. Det som komplicerar bilden är att de största fiskodlingsföretagen ligger i handelsbranschen med verksamhetsbeteckningen parthandel med fisk.

Hursomhelst, när vi i det följande redogör för den samlade omsättningens och lönesummans utveckling, och för förväntningarna inför den kommande 12-månadersperioden, är det med andra ord i första hand utvecklingen för en bransch med mycket blandade näringsverksamheter det handlar om.

Figur 32 visar hur tillväxten av löner och omsättning inom primärnäringsarna ser ut utgående från våra registeruppgifter. Omsättningen inom branschen där fiskodlingssegmentet och trädgårdsodlingen utgör starka inslag, har under perioden 2009–2017 uppvisat en allt starkare nominell tillväxt – den starkaste av alla branscher i det åländska näringslivet. I genomsnitt har omsättningen inom primärnäringsarna som utövas i bolagsform ökat med 8,4 procent per år i nominella termer sedan 2009.

Figur 32. Lönernas och omsättningens tillväxt inom primärnäringsarna (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

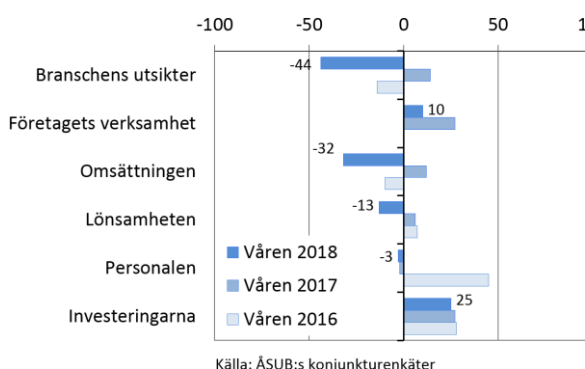

Som framgår av Figur 32 har omsättnings-tillväxten legat på en tvåsiffrig nivå under 2015–2017. Förra året (2017) var omsättnings-tillväxten 11,0 procent medan tillväxten av lönesumman var 8,4 procent enligt preliminära uppgifter (räknat i löpande penningvärde). Omsättningsökningen förväntas ligga kvar på samma nivå under innevarande år (2018), medan lönetillväxten minskar. Mätt på detta sätt var primärnäringsarna även detta år den klart mest expansiva branschen av alla under fjolåret.

Företagen inom primärnäringsarna bedömer sammanvägda att branschens utsikter kommer att försämrans under året (utslaget högst upp går åt vänster (-44) i Figur 33). I bedömningen av omfattningen av det egna företags verksamhet, däremot, tror man sammanvägt på en liten expansion, trots att man förväntar sig att omsättningen kommer att minska (-32 i barometerutslag, se Figur 33) och lönsamheten försämrans (-13).

Förväntningarna i branschen när det gäller personalrekryteringen ligger med liten marginal på minus, medan man är mer optimistisk om investeringarna (+25).

Figur 33. Förväntningarna inom primärnäringarna

Vårt sammanvägda totalindex för primärsektorn visar att förväntningarna om det kommande året ligger strax under långtidsmedelvärdet (se Bilaga 1, s. 54).

Om vi övergår till att se litet mer i detalj på utvecklingen i branschen primärnäringarna kan vi konstatera att för matfiskodlingen har 2018 börjat lite svagare än år 2017 som var ett rekordår.⁶⁷ Förutsättningarna finns dock för att det här året skall kunna bli i nivå som föregående. Foderpriserna har under början av året varit något högre men förväntas sjunka under våren.

Havsfisket hämmas av minskade kvoter för strömming i Bottenhavet medan kvoterna för strömming i centrala Östersjön ökat något. Från finländsk sida har man även förhoppningar om att man på EU-nivå ännu skall höja kvoterna i Bottenhavet.

Förutom att det småskaliga kustfisket störs av säl och skarv hämmas man även av svaga årsklasser av främst abborre och gös.

De senaste åren har varit mycket tuffa för det åländska lantbruket, som är starkt påverkat av utvecklingen i Finland och övriga EU. Låga priser som följd av en rad olika

krafter, framför allt EU:s konflikt med Ryssland, borttagna mjölkkvoter och ett globalt överutbud av många produkter har pressat lantbrukets lönsamhet på Åland och i hela EU.

Det ryska importstoppet av en rad livsmedel är nu inne på sitt fjärde år och ett borttagande skulle idag inte längre innebära en återgång till situationen före krisen eftersom den inhemska matproduktionen i Ryssland ökat och köpkraften minskat. Samtidigt har även det europeiska lantbruket gjort omställningar mot nya, ersättande avsättningsmarknader till den ryska. Vissa ljusglimtar kan nu ses med stigande mjölk- och köttpriser det senaste året.

Inom EU väntas en fortsatt hög efterfrågan på diverse mejeriprodukter leda till ökad mjölkproduktion det kommande året. Till sammans med låga foderkostnader resulterar detta i förbättrade marginaler för sektorn. Den ökade europeiska efterfrågan på mejeriprodukter har även gynnat Finland, som i det första kvartalet 2017 för första gången sedan 2014 hade ett positivt handelsnetto för mejeriprodukter. Efter flera mycket mörka år för mejeri och mjölkgårdar börjar nu vissa ljusglimtar synas med ett stigande mjölkpris både lokalt och internationellt.

De senaste årens mycket låga mjölkpriser ledde till en ökad slakt på mjölkgårdarna inom EU 2015–2017. Den ökade slaktningen inom EU har drivit upp nötköttsproduktionen, men med de nu stigande mjölkpriserna har slaktvolymerna börjat avta. En minskad nötköttsproduktion väntas därför inom EU 2018. Den minskade produktionen väntas hålla uppe de europeiska nötköttspriserna under 2018. De finska nötköttspriserna steg under 2017 och under 2018 väntas sedan inga större förändringar. På Åland

⁶⁷ Avsnittet om fisket har skrivits av Tom Karlsson, Fiskerikonstulent, Fiskeribrån, Näringsavdelningen vid Ålands Länsskapsregering.

höjde slakteriet i början av 2018 inköpspriserna de betalar till leverantörerna som ett svar på de stigande finska priserna.

Äppelodlingar har under de senaste åren växt till att bli en allt större del av det åländska lantbruket. Under 2017 rapporterades dåliga äppelskördar runtom i Europa och den kalla sommaren resulterade även i sämre skördar på det finska fastlandet. Detta innebär att åländska äpplen kunde säljas till ett högre pris. Trots att även den åländska skörden minskade något innebär prishöjningen att skördens totalvärde steg 2017.⁶⁸

Spannmålspriserna har varit fortsatt låga under 2017 och väntas vara det även 2018. Detta pressar lönsamheten för ett stort antal åländska gårdar då spannmål utgör en kompletterande gröda och produktionsinriktning på många gårdar. De låga priserna på spannmålsfoder innebär lägre produktionskostnader inom djurhållningen, men stigande energipriser väntas det kommande året öka kostnaderna för lantbruket generellt.

5.2 Livsmedelsindustrin

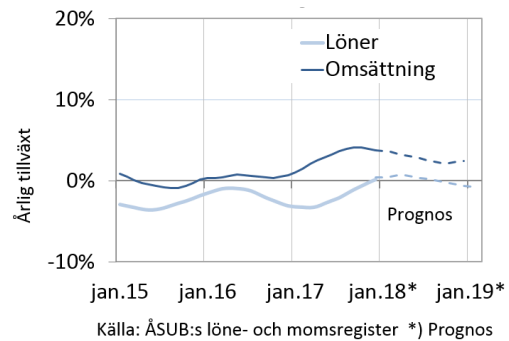
I den åländska livsmedelsindustrin ingår företag som ägnar sig åt förädling av potatis, bageri, charkuteri- och köttvarutillverkning samt tillverkning av mejerivaror. Där ingår också företag med en avsevärd exportandel i sin avsättning. Branschen sysselsätter kring 280 personer på Åland.

Branschens omsättningstillväxt visade en svag positiv nominell ökning under 2016 och en klar förstärkning under fjolåret (2017) till 3,1 procent (*Figur 34*).

Lönesummans tillväxt i branschen (den ljusare linjen) har varit svag efter den stora fusionen i branschen. Den har följt mönstret för

omsättningstillväxten, men på en betydligt lägre nivå.

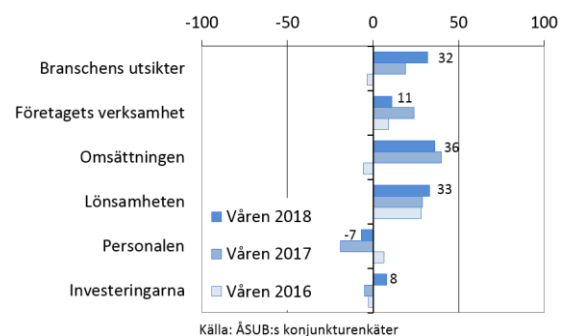
Figur 34. Lönernas och omsättningens tillväxt inom livsmedelsindustrin (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

De sammanvägda förväntningarna inom livsmedelsbranschen, som bygger på uppgifter från företagen insamlade med vår konjunkturenkät, har förändrats en del i förhållande till läget för ett år sedan.

Man är positiv när det gäller branschens utsikter på kort sikt (+32, högst upp i *Figur 35*) och försiktigt optimistisk även gällande det egna företagets verksamhet under den kommande 12-månadersperioden (+12).

Figur 35. Förväntningarna inom livsmedelsindustrin

Svaren på frågan om hur man förväntar sig

⁶⁸ Samtal med Ålands trädgårdshall.

att omsättningen utvecklas i förhållande till fjolåret ger en antydning om på vilket vis man tror att verksamheten utvecklas i övrigt. Barometern visar en övervikt bland de svarande företagen för en ökning (+36), likaså när det gäller lönsamheten (+33). Trots det förväntar sig en liten viktad majoritet av branschföretagen en minskning av personalstyrkan i förhållande till fjolåret (-7). Investeringarna kommer att vara något större under 2018 i förhållande till fjolåret enligt enkätsvaren (+8).

När vi väger samman alla barometerindikatorer till det vi kallar ett totalindex (se s. 54), finner vi att livsmedelsindustrins samlade förväntningar om det kommande året är något mer positiva än under de senaste tre åren; de ligger på medeltalet för den senaste 10-årsperioden.

Liksom för de flesta andra branscher gäller för den åländska tillverkningsindustrin inom livsmedel att den måste ta sig in på utomåländska marknader för att växa. På dessa marknader är konkurrensen hård och det gäller att minimera sina kostnader, i synnerhet om man är beroende av att leverera från produktionsanläggningar långt ifrån avsättningsmarknader på andra kontinenter. Rent principiellt behöver dock inte det geografiska läget vara en nackdel, i synnerhet inte för de industrier som har sin avsättning på såväl de västliga som östliga närmarknaderna.

Därvidlag har de åländska industriföretagen inom livsmedel en permanent kostnadsnackdel som måste uppvägas av stark marknadsföring utanför Åland. Tillfälligheterna, eller kanske snarare bristen på övergripande planering har – som påpekats från politikerhåll och i media – inneburit att den industriella infrastrukturen inte samordnats och att avståndet mellan de största industrierna i

stället blivit det största tänkbara.⁶⁹ Hade industrierna istället legat i ett geografiskt industrikluster så hade man kunnat samordna infrastrukturen med vatten, el, avlopp och logistik och därmed sparat i de grundläggande produktionskostnaderna.

Som det ser ut i dagsläget får livsmedelsindustrin fortsätta att verka med denna permanenta kostnadsnackdel och även med starka internationella prisvariationer som grundförutsättningar.

5.3 Övrig industri

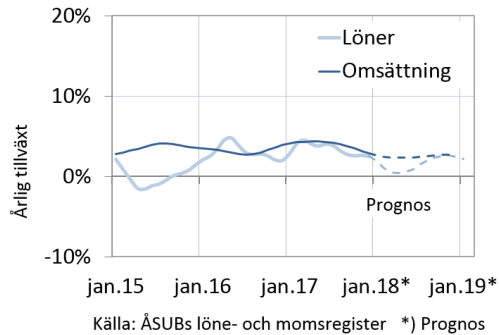
Branschen *övrig industri* omfattar bland annat företag som tillverkar färgämnen, spel och leksaker, underleverantörindustri som tillverkar plastslangar för högteknologiinstrument, medicinska industrin och bilindustrin, instrument och apparater för mätning, betongvaror för byggändamål, verkstadsföretag inom metall och miljöteknik, och även snickerier och tryckerier. Branschen sysselsätter kring 600 personer och är därmed sysselsättningsmässigt lika stor som hotell- och restaurangbranschen.

Vid sidan av transportbranschen är denna den enda där den totala omsättningen vuxit snabbare än lönesumman. Den mörka kurvan i *Figur 36*, som beskriver omsättningens tillväxt i branschen övrig industri under de senaste åren visar en jämn utveckling under de senaste åren. Omsättningstillväxten var i genomsnitt enligt preliminära uppgifter 4,2 procent 2009–2017.

Prognosen som bygger på registerdata förutspår en något avtagande tillväxt i nominella termer innevarande år; kring 2,5 procent (den mörkare kurvan i *Figur 36*).

⁶⁹ Tidningen Åland 11.10.2017

Figur 36. Lönerna och omsättningens tillväxt inom övrig industri (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

Den ljusare kurvan som visar lönesummans utveckling i *Figur 36* visar på en avmattning under andra hälften av fjolåret och en försvagad tillväxt under innevarande år.

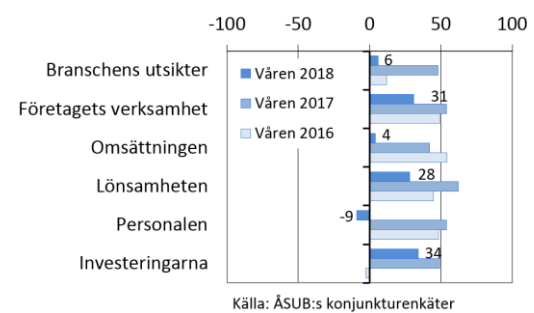
Enkätsvaren från branschföretagen inom övrig industri gällande konjunkturutvecklingen brukar ofta vara mer positiva än andra branschers. Som framgår av *Figur 37* ligger man även detta år på den positiva (högra) sidan på alla indikatorer förutom gällande personalen.

I år är man något mindre positiv i sin bedömning av det kommande året än man var för ett år sedan. Det sammanvägda totalindexet (se s. 54), för branschen ger ett svagare utslag än genomsnittet räknat sedan 2008. Det dominerande företaget inom branschen, som producerar enbart för export, gick bra under fjolåret, bland annat nyanställdes drygt 20 personer. Man hoppas inleda nya samarbeten och växa i både Kina och Japan.⁷⁰

Även andra high-tech företag i branschen som ingår i multinationella koncerner har visat stark livs- och expansionskraft under senaste år. Den teknisk mindre avancerade delen av plastindustrin fick dock se sin orderingång minska under fjolåret.

Ser man på förväntningarna mer i detalj, finner man att företagen inom övrig industri bedömer att deras bransch har något sämre utsikter i år jämfört med fjolåret (översta stapeln i *Figur 37*). För det egna företags del är man mer positiv; en viktad andel på 31 procent av branschen tror att det egna företaget kommer att expandera under året.

Figur 37. Förväntningarna inom övrig industri

Angående omsättningstillväxten är man knappt positiv (+4) men angående lönsamheten mer positiv (+24). Förväntningarna är att investeringarna kommer öka under året (+34) men samtidigt finns en mindre övervikt hos branschföretagen för att personalstyrkan 2018 blir något mindre än 2017, vilket skulle stämma överens om prognosen baserad på registeruppgifter.

5.4 Vatten och el

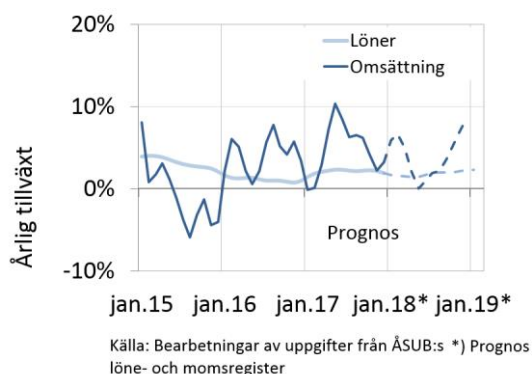
Företagen inom energiförsörjning (vatten och el) är få på Åland och branschen sysselsätter cirka 150 personer. De ägnar sig åt el-distribution, distribution av fjärrvärme, produktion av el och fjärrvärme samt vattenrening och -distribution.

Branschen fungerar under speciella marknadsvillkor och dess utveckling styrs av många andra faktorer än den ekonomiska konjunkturen i sig, i synnerhet av bränsle-

⁷⁰ Tidningen Åland, 9.12.2017.

och energipriserna i vår omvärld och vårt närområde samt därtill av det lokala vädret. När det råder ett relativt kallt väder, som under denna vinter (2018), i förhållande till fjolåret ökar omsättningen av naturliga skäl.

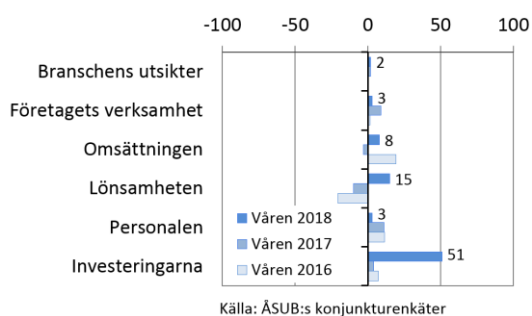
Figur 38. Lönerna och omsättningens tillväxt inom vatten och el (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

Omsättningstillväxten (den mörkare kurvan i *Figur 38*) försvagades 2015 som en direkt följd av sjunkande energipriser, för att under de två senaste åren återigen stiga. Prognosen för i år ligger på plus 4,1-procents tillväxt.

Lönesummans tillväxt är svag och jämn under 2015–2017 och väntas förbli så under det innevarande året. Den ljusare kurvan i *Figur 38*, som återger lönesummans tillväxt, visar en avtagande positiv tillväxt 2016 och 2017. Prognosen för 12 månader framåt säger att lönesumman och personalstyrkan kommer att förbli i stort sett oförändrade.

Figur 39. Förväntningarna inom vatten och el

Förväntningarna inom branschen handlar liksom de flesta år om små förändringar (*Figur 39* ovan). Vi kan avläsa en förväntad förbättrad lönsamhet (+15) och en i stort sett oförändrad personalstyrka i förhållande till fjolåret. Det som sticker ut i sammanhanget är att en stor viktad andel förväntar sig ökande investeringar under året (+51). Medeltalet av indikatorerna, totalindex, ligger tack vare investeringsplanerna högt över långtidsmedelvärdet för de senaste 10 åren (se s. 54).

5.5 Byggsektorn

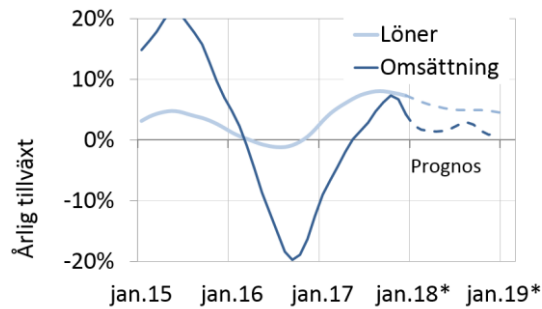
Företagen inom byggsektorn arbetar med uppförande av byggnader, men också med elinstallationer, anläggning av vägar, VVS-arbeten, och måleriarbeten. Antalet sysselsatta i branschen växlar starkt med konjunkturen, men är enligt senast tillgängliga siffror kring 870.

Den åländska byggmarknaden är liten och ryckig, vilket stundtals kan leda till problem för branschföretagen. Byggpriserna var låga under 2017 och ett par storskaliga offentliga projekt – polishuset, geriatriska kliniken vid ÅHS och vissa underhållsprojekt – har skjutits upp. Att byggandet av Vårdöbron och Pommerndockan kommit igång har dock hjälpt upp situationen för vissa företag. Förväntningarna om de kommande 12 månaderna är relativt positiva, men branschen som helhet lider av marknadens ryckighet.

År 2015 återtog byggbranschen förlorad mark efter två svaga år, för att återigen förlora kraftigt i omsättningstillväxt året därpå (2016). Förra året hamnade omsättningstillväxten för byggbranschen över långtidsmedeltalet och landade på 4,2 procent och förväntas mattas något i år (*Figur 40*). Tillväxten har varit blygsam under senare år, i praktiken har den räknat i fasta priser närmast stampat på stället.

Lönesummans utveckling (den ljusare kurvan) uppvisar en betydligt mer stabil utveckling än omsättningens.

Figur 40. Lönerna och omsättningens tillväxt inom byggsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

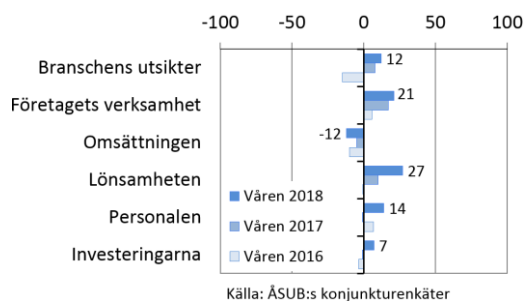

Källa: ÅSUB:s löne- och momsregister *) Prognos

Hur branschföretagens verksamhet förväntas utvecklas fångas upp med enkätfrågan "kommer ert företag om 12 månader att ha a) expanderat b) behållit nuvarande storlek c) eller upphört med verksamheten" (se enkäten s. 57).

Vi ser i *Figur 41* att barometern för byggsektorn ger positiva utslag (åt höger) för alla indikatorer utom för omsättningen. Synen på hur branschen i allmänhet utvecklas under året väger svagt över åt det positiva hållet (+12).

Figur 41. Förväntningarna inom byggsektorn

Källa: ÅSUB:s konjunktürenkäter

Samtidigt förväntar sig företagen tillsammans en viss expansion av det egna företaget under det innevarande året (+21).

Svaren på vår enkät till branschföretagen denna vår visade en liten övervikt för dem som trodde på en något mindre omsättning (-12), men även en liten övervikt för dem som tror på förbättrad lönsamhet (+27). Storleken på personalstyrkan och investeringarna i byggbranschen ökar enligt barometern något under året.

5.6 Handeln

Handeln sysselsätter cirka 1 300 personer på Åland och är den bransch som snabbast reagerar på förändringar i det allmänna konjunkturläget.

Branschen har med tiden blivit den kanske mest heterogena av alla. I dagsläget rymmer den allt från partihandel med fisk, beredning och hållbarhetsbehandling av frukt, bär och grönsaker, försäljning av dataprodukter, apotek, försäljning av livsmedel, bilhandel och handel med olja och drivmedel.

Ofta motverkar omsättningsutvecklingen i olika undersegment i branschen varandra. Man måste med andra ord vara på det klara med att när man redovisar det samlade resultatet för denna bransch så kan det döljas distinkta, varandra motverkande trender under den övergripande bilden.

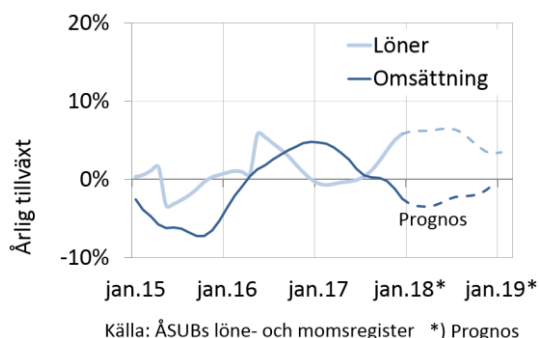
Så hänger exempelvis den svaga förbättring av omsättningen i branschen som kan avläsas år 2016 samman med det årets gynnsamma globala marknadsläget för odlad fisk som lyckades motverka den nergång i omsättning som handeln med olja och bränsle upplevde.

Våra registeruppgifter visar att handelsbranschens omsättning minskade rejält 2015 (*Figur 42*). Till stor del berodde denna nergång på utvecklingen inom undersegmentet handel med olja och drivmedel som har en stark tyngd i branschens omsättning som helhet men också på en fortsatt nergång för

postorderverksamheten.⁷¹

Omsättningen inom handelsbranschen minskade enligt registerstatistiken med nära 6 procent år 2015. Året därpå följde sedan en återhämtning till nominell, knappt positiv tillväxt som därefter åter tappade och blev negativ under fjolåret (2017). Prognosen utifrån registerstatistiken säger att omsättningens tillväxt i handelsbranschen blir fortsatt svag under innevarande år (2018) (Figur 42).

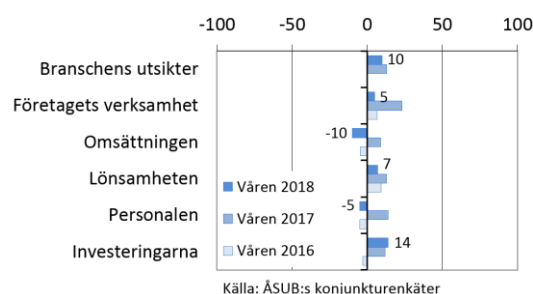
Figur 42. Lönernas och omsättningens tillväxt inom handeln (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

Lönesummans tillväxt i branschen har varit starkare än omsättningens och förväntas bli så även innevarande år.

Företagen inom handelsbranschen förväntar sig obetydliga förändringar för branschen innevarande år (2018) (Figur 43). Man är sammanvägt svagt positiv när det gäller branschens utsikter (barometervärde = +10) men mindre så avseende det egna företagens möjligheter att expandera (+5).

Figur 43. Förväntningarna inom handeln

Avseende omsättningen och personalstyrkans storlek väger man över åt det negativa hållet, medan lönsamheten och investeringarna ger positivt utslag väntar man sig små förändringar. Totalindex sammanfaller med långtidsmedelvärdet (se diagram i Bilaga 2, s. 55).

5.7 Hotell- och restaurang

Hotell- och restaurangbranschen sysselsätter närmare 800 personer, säsongspersonal inräknat. Branschen, i synnerhet restaurangdelen av denna har länge dragits med svikande lönsamhet.

Innan vi går in på de kortsiktiga konjunkturförändringarna i branschen kan det vara av intresse att kortfattat påminna om de litet mer långsiktiga bakomliggande trenderna i grundförutsättningarna för branschen. Vi ser att våra uppgifter om inresande respektive övernattnings till Åland visar en tydlig negativ trend under de senaste åren. Inresandesiffrorna har stagnerat sedan snart ett decennium tillbaka. Mellan 2009 och 2017 minskade antalet inresande med nio procent.⁷² Under samma tid minskade antalet

⁷¹ Efter den 1.1.2015 kunde man inte längre sälja tidskrifter momsfrött från Åland till Finland. Innan denna förändring hade man den 1.1.2013 redan genomfört en ändring i den finska mervärdesskattelagstiftningen som stadgade att det minsta mervärdesskattebelopp som uppbars vid import sänktes från 10 till 5 euro. "Vid mervärdesbeskattning är värdegränsen för en skattefri försändelse 22 euro. Vid mervärdesbeskattning tillämpas denna gräns för skattefrihet emellertid inte på tobaksprodukter, alkohol, alkoholdrycker eller parfym. Det minsta momsbelopp som uppbars är 5 euro."

⁷² ÅSUB, Turiststatistiken

övernattningar med sex procent. Tillväxten i antalet inresande mellan 2016 och 2017 var marginell (0,1 procent), samtidigt som antalet övernattningar minskade med 1,2 procent. Den långsiktiga minskningen av övernattningarna har skett i undersegmenten stugbyar respektive campingplatser – efter 2009 särskilt i stugbyarna där minskningen får sägas vara uppseendeväckande (-37 procent).

Samtidigt visar våra uppgifter om hotellövernattningar på en positiv trend under perioden 2009–2017; 19 procent, motsvarande en årlig tillväxt på i medeltal 2,4 procent per år.

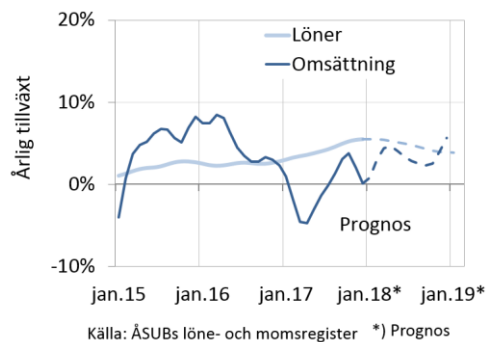
Denna långsiktiga nergång i inresande och övernattningar återspeglas i en svag utveckling av omsättningstillväxten inom hotell- och restaurang. Omsättningens tillväxt i branschen har genomsnittligt legat på 3,3 procent under perioden 2009–2017. Tillväxten var som framgår av den mörkare kurvan i *Figur 44* god åren 2015–2016. Den låg då över långtidsgenomsnittet. Förra året försvagades sedan tillväxten så mycket att den hamnade på minus (en nominell tillväxt på minus 0,4 procent. I år (2018) förväntar vi oss en uppgång från svackan året innan (*Figur 44*).

Lönesummans tillväxt – representerad av den ljusare kurvan i *Figur 44* – är betydligt jämnare än omsättningens. Tillväxten ser ut att ha stabiliserats under de senaste tre åren, med en gradvis stärkt positiv tillväxt.

Tillväxten av lönesumman ser ut att i år hamna över medelvärdet för perioden 2009–2017, nämligen 4,8 procent.

Företagen inom hotell- och restaurang sammantagna förväntar sig en förbättrad konjunktur för sin bransch som helhet under året jämfört med fjolåret (barometervärde = +29).

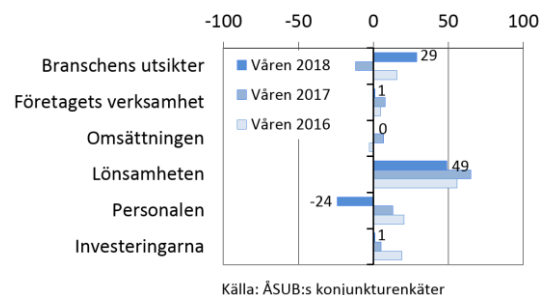
Figur 44. Lönernas och omsättningens tillväxt inom hotell- och restaurang (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

Man förväntar sig ingen nämnvärd expansion av det egna företaget under året 2018 (+1) (*Figur 45*), inte heller någon ökning av omsättningen. När det gäller lönsamheten däremot fann vi en övervikt för dem som trodde på en förbättring under den kommande 12-månadersperioden (+49).

Enligt preliminära uppgifter fortsatte omsättningen att minska 2017 (med -0,4 procent). Färjetrafikens sammantagna omsättning, som utgör en stor andel av branschen, minskade marginellt.

Figur 45. Förväntningarna inom hotell- och restaurang

I övrigt väger barometern över på den negativa sidan i förväntningarna gällande personalstyrkan (-24) medan man inte tror på någon nämnvärd ökning av investeringarna (barometerutslag = +1, *Figur 45*).

Branschens totalindex ligger strax under långtidsmedelvärdet (se s. 55) för de senaste 10 åren.

5.8 Transportsektorn

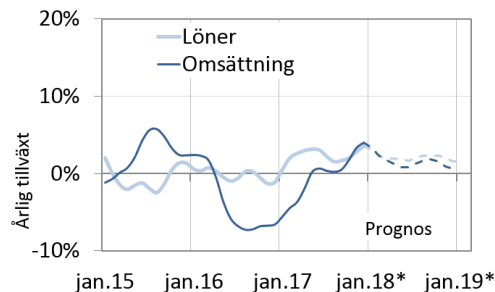
Transportsektorn domineras av sjöfarten. Förutom rederierna ingår exempelvis taxi- och åkeriverksamhet och som en tung del posttjänsterna, packning, distribution och logistik inom det landskapsägda Åland Post. Sektorn är den största med cirka 1 600–1 700 anställda inklusive de sjoanställda som arbetar på åländskflaggade fartyg. Till det kommer ett okänt antal utpendlare till bland annat svenska fartyg och inpendlare från regioner utanför Åland.

Den åländska transportsektorn är den största och fortfarande mest betydelsefulla för den samlade tillväxten. Det har länge gått trögt för sjötransportdelen sammantaget, men även landtransportsektorn har under de senaste två åren stagnerat. I princip lider landtransportdelen av samma problem och dilemma som sjöfarten; hård konkurrens och svårigheter att hitta nya marknader.

Åren 2009–2017 ökade omsättningen inom transportbranschen med i genomsnitt 1,4 procent per år i löpande priser. Enligt våra registeruppgifter minskade den samlade omsättningen från en positiv tillväxt på 2,5 procent 2015 till minus 3,8 procent 2016 (den mörka kurvan i *Figur 46*). Den svaga omsättningstillväxten 2016 berodde bland annat på bortfallet i samband med dockningar och trafikuppehåll i bilfärjesegmentet under året.

För innevarande år säger vår prognosmodell att vi efter två negativa år får en nominellt positiv tillväxt motsvarande 1,5 procent;

Figur 46. Lönernas och omsättningens tillväxt inom transportsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

*) Prognos

Källa: ÅSUB:s löne- och momsregister

strax över genomsnittet för perioden 2009–2017.

Lönesumman i branschen minskade 2015–2016, bland annat på grund av sänkta personalkostnader hos de största rederierna (den ljusa kurvan i *Figur 46*).⁷³ Förra året ökade de sedan med preliminärt 2,3 procent och fortsätter enligt vår prognos att öka med 2,1 procent i nominella termer även detta år (2018).

Transportbranschen är en grov kategori som rymmer sjötransport inklusive rederier registrerade på Åland, men också transportföretag verksamma på land. Det betyder att företagen inom respektive segment ofta ser olika på förändringar i den ekonomiska konjunkturen.

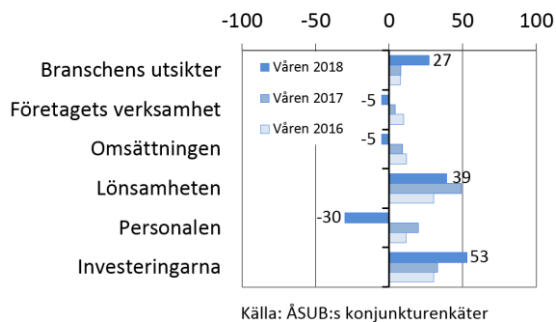
En försvagad krona och särskilt de höjda bunkerpriserna minskade förra året rörelseresultaten på sjöfartssidan. För transportbranschen, som domineras av de stora färjerederierna, är utsikterna blandade. Hälften av indikatorerna i barometern ligger på den positiva, högra, sidan, hälften på den negativa.

Man förväntar sig att konjunkturen allmänt i

⁷³ Viking Line (2016) Årsredovisning 2015, s. 61 och årsredovisning 2017, s. 70.

branschen under den kommande 12-månadersperioden kommer att förbättras i förhållande till fjolåret (barometerutslag högst upp i Figur 47 = +27).

Figur 47. Förväntningarna inom transport

På frågan om det egna företaget kommer att ha minskat sin storlek, bibehållit sin storlek, eller expanderat fick vi en liten övervikt för dem som svarade "minskat sin storlek" om 12 månader i förhållande till läget idag (-5).

Vi fick även en övervikt för de branschföretag som tror på en något minskad omsättning (-5). Däremot fick vi i våra enkätsvar en klar övervikt för dem som tror på bättre lönsamhet (+39). Branschföretagen tror sammanvägda att man kommer att ha minskat sin personalstyrka (-30), samtidigt som investeringarna förväntas öka betydligt jämfört med läget under början av året (barometerutslag = +53).

Förväntningarna skiljer sig inte i någon större grad mellan sjö- och landtransport, de allra flesta förväntar sig oförändrade utsikter för branschen. Vi kan också notera att konjunkturbarometerns totalindex för transportbranschens kommande 12-månadersperiod ligger mycket nära långtidsgenomsnittet för perioden 2008–2018 (se Bilaga 2, s. 55).

5.9 Finans och försäkring

Branschen finans- och försäkring på Åland domineras av banker och försäkringsbolag.

Till dessa kommer ett fåtal investerings- och holdingföretag av vilka de flesta är enmansföretag. Branschen sysselsätter cirka 550 personer och påverkas starkt av förändringar i den externa, internationella marknadsmiljön.

Den åländska banksektorn sammantaget har ett gott år bakom sig. Man har haft en positiv resultatökning och en god ökning av provisionsnettot. De fortsatt historiskt låga korta räntorna håller räntenettet nere. För att kompensera den negativa effekten av sjunkande och negativa marknadsräntor krävs kompensering genom volymökning. Banksektorns resultat förväntas sammantaget 2018 bli i nivå med föregående års.

För den fristående åländska bankverksamheten är export och expansion utanför Åland en nödvändighet samtidigt som det gör att exponeringen inom kapitalförvaltningen mot aktiemarknader med hög volatilitet blir hög. Andra utmaningar handlar om att hålla förhållandet mellan personalkostnaderna och intäkterna i schack och att välja rätt väg i den snabba digitaliseringen inom branschen. Anpassningen till internationella direktiv och regelverk är jämförelsevis mer resurskrävande för små än för större banker.

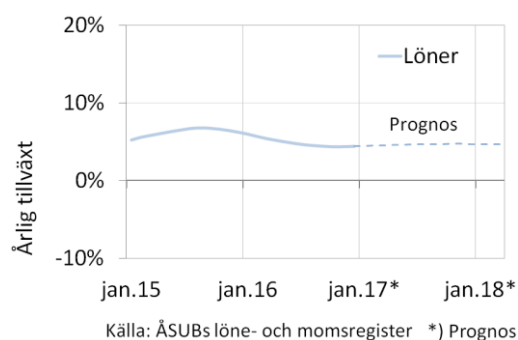
Den åländska sjöförsäkringsverksamheten är beroende av den globala handelns omfattning som i sin tur påverkar fraktrater och fartygspriser vilket ger avtryck i försäkringspremierivåerna. Den fortsatt expansiva penningpolitiken leder finansiella inflöden till försäkringsmarknaderna i form av såväl direktförsäkrings- som återförsäkringskapacitet.

I den stunden föreliggande text slutredigeras i mitten på april nås vi av nyheten att Alandia Försäkring ska inleda samarbetsförhandlingar och kommer att sälja försäkringsgrenarna Personligt olycksfall och Reseförsäkring till LokalTapiola Sydskusten. Därtill kommer Försäkringsaktiebolaget Pensions-Alandia att fusioneras med Veritas

Pensionsförsäkring. I och med denna omstrukturering övergår Alandia till att fokusera på sin kärnverksamhet inom segmentet sjöförsäkring. Detta kommer åtminstone i det korta perspektivet att medföra ett minskat bidrag till det som räknas in under Ålands samlade produktion (BNP).⁷⁴

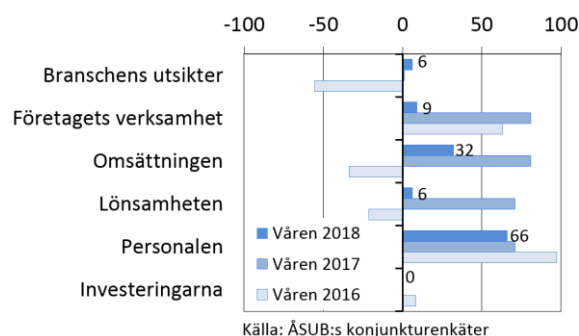
Om vi då övergår till en analys av våra registeruppgifter för branschen bör först konstateras att eftersom begreppet omsättning inte förekommer på samma sätt inom finansbranschen som inom övriga branscher redovisar vi här enbart lönesummans utveckling. Lönesummans tillväxtkurva inom finansbranschen uppvisar lugna rörelser under de senaste åren (Figur 48). Under perioden 2009–2014 var tillväxten god men sakta avtagande. År 2015 ökade lönesummans tillväxt till 6,8 procent (strax över den genomsnittliga tillväxten på 6,5 procent för perioden 2009–2017). Under 2016 och 2017 ökade lönesumman något mindre än genomsnittet för den perioden (Figur 48). Tillväxten av lönesumman förutspås avta något innevarande år.

Figur 48. Lönerns tillväxt inom finans- och försäkring (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

Alla barometerindikatorer för branschen ligger på den positiva sidan förutom investeringarna som tros förbli på samma nivå som våren 2018 (Figur 49).

Figur 49. Förväntningarna inom finans- och försäkring

Företagen själva sammanvägda bedömer att förutsättningarna för den egna branschen kommer att förbättras marginellt under året (barometerutslag +6). För det egna företagets vidkommande finns även där en övervikt för dem som förväntar sig en expansion av det egna företaget under den kommande 12-månadersperioden (+9) (näst högst upp i Figur 49).

Branschföretagen förutspår att omsättningen kommer att öka (+32) och att branschen kommer att få en något stärkt lönsamhet under innevarande år (+6, Figur 49). Vi använder här begreppet "omsättning" väl medvetna om att någon sådan i vanlig bemärkelse inte existerar inom finans- och försäkring.

Den åländska finans- och försäkringssektorn fortsätter liksom under de senaste tre åren sina planer på att expandera på personalsidan under den kommande 12-månadersperioden (+66), samtidigt som investeringarna inom branschen förväntas förbli på samma nivå i år som i fjol (Figur 49).

Sammanfattningsvis kan noteras att bankernas och finansbolagens totalindex denna vår ligger på medelvärdet för tiden sedan finanskrisens utbrott 2008 (se s. 55).

⁷⁴ Alandia försäkring (2018) [Pressmeddelande 17.04.2018](#)

5.10 Företagstjänster

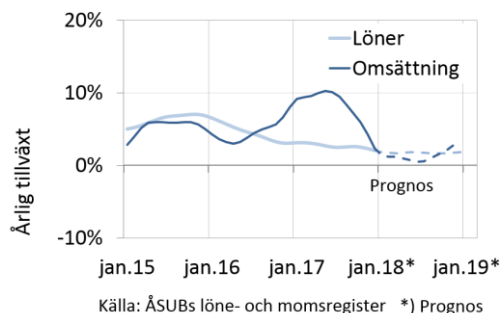
Branschen företagstjänster har drygt 1 000 personer anställda och är därmed den tredje största branschen inom det privata näringslivet. Branschen rymmer ett flertal IT-företag och ett flertal företag som ägnar sig åt uthyrning och förvaltning av fastigheter.

Därtill kommer annan kvalificerad tjänsteproduktion som reklam- och advokatbyråer och tidningsutgivning, men också mer arbetsintensiv verksamhet som fastighetservice och städbolag.

Den mörkare linjen i *Figur 50* visar den samlade omsättningstillväxten inom branschen. Tillväxten mattades av rejält under 2014, till blygsamma 0,8 procent. De två åren därpå ökade tillväxten och hamnade kring 5 procent nominell ökning. Enligt preliminära uppgifter steg tillväxten ytterligare förra året och nådde 8,0 procent, varefter den enligt prognosen kommer att sjunka till 1,4 procent innevarande år.

Lönesummans tillväxt låg på en något högre nivå än omsättningens fram till mitten av 2016 då den fortsatte att sjunka och till och med minska under det och nästa år (*Figur 50*).

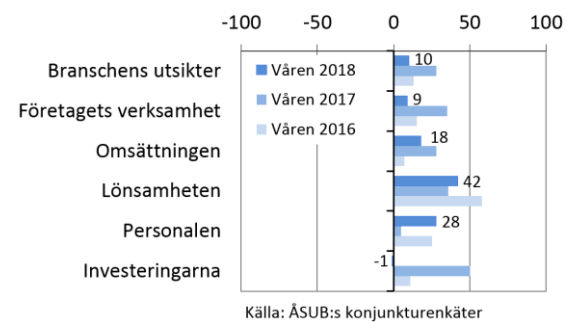
Figur 50. Lönernas och omsättningens tillväxt inom företagstjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

Enligt branschens svar på vår konjunkturenkät ser man – som vanligt – positivt på konjunkturen den kommande 12-årsperioden.

Alla barometerindikatorer utom förväntningarna angående investeringarna pekar åt höger i figuren (*Figur 51*). Barometern visar en övervikt för dem som tror på en förbättrad branschkonjunktur (+10) och även för dem som förväntar sig en expansion av det egna företaget under det kommande året (+9).

Figur 51. Förväntningarna inom företagstjänster

Man är genomgående positiv när det gäller omsättningen (+18) och i synnerhet lönsamheten under den kommande 12-månadersperioden (+42), men även beträffande möjligheterna att utöka personalstyrkan (+28). Däremot ser vi också att företagen i branschen inte förväntar sig kunna öka investeringarna i förhållande till fjolåret (barometerutslag = -1, längst ner i *Figur 51*).

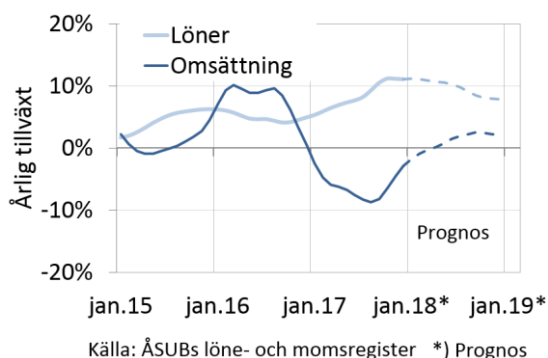
Efter att tre år i rad ha legat över långtidsmedelvärdet ligger det sammanfattande totalindex om utsikterna inför de kommande 12 månaderna strax under genomsnittet (Se diagram s. 55).

5.11 Personliga tjänster

Tjänsteföretagen i kategorin personliga tjänster har som namnet antyder personer och hushåll som kunder. Inom branschen finns cirka 650 anställda. Verksamheten omfattar tvätterier, frisörer, diverse privat hälso- och sjukvårdsverksamhet, bland annat.

En stor del av branschen består av enskilda näringsidkare. De allra flesta företagen har 0–20 anställda, det enda storföretaget i branschen är det landskapsägda spelbolaget, vilket får stort genomslag i vår barometer.

Figur 52. Lönerna och omsättningens tillväxt inom personliga tjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

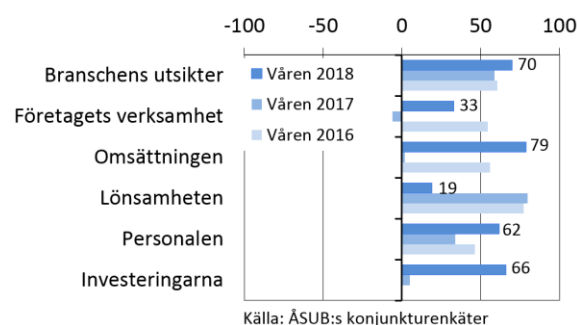

Tillväxten av branschens sammanlagda omsättning stärktes rejält under 2016 men föll nästan lika kraftigt tillbaka under fjolåret enligt vår registerstatistik. Enligt prognosen blir det en viss återhämtning innevarande år (2018). För lönesumman pekar prognosen för början av innevarande år (2018) på en fortsatt god reell tillväxt. (Figur 52).

De olika aspekterna av förväntningarna om den kommande 12-månadersperioden inom branschen framgår av Figur 53. Vanligtvis är branschen personliga tjänster den mest positiva av alla i våra barometermätningar – tätt följd av övrig industri.

Figur 53 visar att alla barometerutslag ligger åt det högra, positiva hållet. Branschföretagen bedömer överlag med stark övervikt att konjunkturutsikterna för branschen som helhet kommer att ha förbättrats om ett år (+70). Barometern visar även en tydlig övervikt för dem som tror att det egna företaget kommer att ha expanderat (+33).

Figur 53. Förväntningarna inom personliga tjänster

Denna vår (2018) förväntar man sig även en ökande omsättning; barometerutslaget är starkt (+79) och en förbättrad lönsamhet (+19). Även personalstyrkan i branschen kommer enligt barometern att öka under året (+62) och det finns även en stark övervikt för dem som tror att investeringarna kommer att ligga över förra årets nivå (+66 i barometerutslag). Utslaget för branschens totalindex som utgör medeltalet av alla barometerindikatorer ligger över den genomsnittliga nivån för branschen.

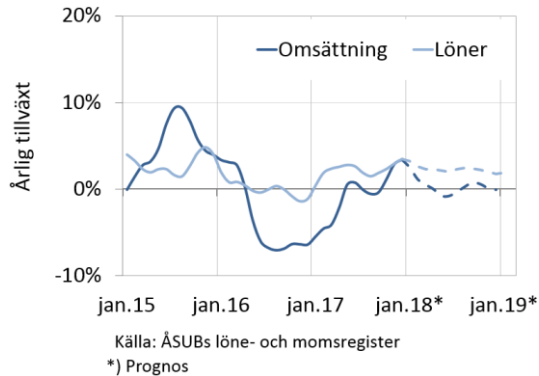
5.12 Turismen

Turism är en verksamhet som bedrivs inom flera av de 11 grundläggande branscherna som ingår i denna konjunkturstudie. Vi skiljer på den totala turismen som består av såväl den verksamhet som bedrivs till sjöss på passagerarfärjorna och den som bedrivs i olika former på land. Den tyngsta komponenten i den totala turismen utgörs av passagerarsjöfarten.

Lönesummans och omsättningens tillväxt följer därför nära transportbranschens där även passagerarsjöfarten är dominerande.

Turismens samlade omsättning minskade 2014 (tillväxten var negativ) för att sedan vända uppåt (den ljusa linjen i Figur 54) och bli positiv 2015. Tillväxten sjönk, minskade de facto, sedan rejält igen året därpå och fortsatte att minska under det första halvåret

Figur 54. Lönerna och omsättningens tillväxt inom turismen (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

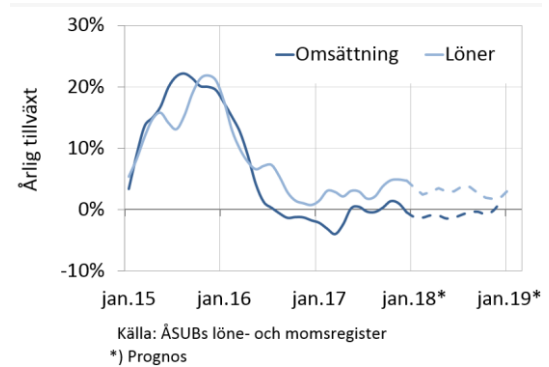

förra året (2017). Enligt preliminära siffror återhämtade den sig sedan något under det tredje och fjärde kvartalet. Tillväxten av den samlade lönesumman inom turismnäringen var hyfsad 2014 och 2015, men föll tillbaka till nolltillväxt 2016 (Figur 54).

Om vi begränsar analysen till den turism som bedrivs på land (Figur 55) ser vi att lönesummans tillväxt de senaste åren visar ett något annorlunda mönster än den totala turismen. Kurvorna följer kort sagt samma utvecklingsmönster som den totala turismens, men låg under 2015–2016 på en nivå över denna, vilket avspeglar en starkare dynamik i dess konjunktur.

Tillväxten av den samlade lönesumman hos landturismens företag, som avspeglar personalvolymen i branschen, ökade starkt 2015 och fortsatte att ligga på den positiva sidan 2016, men avtog under året. Det handlade i detta fall inte om reell tillväxt, utan om att företaget Långnäs hamn bytte bransch i registret. Förra året fortsatte tillväxten att avta och enligt vår prognosmodell som bygger på registerdata fortsätter lönesummans försvagade tillväxt även detta år (2018).

Figur 55. Lönerna och omsättningens tillväxt inom landturismen (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015 – januari 2019

6. Hushållens ökande skuldsättning

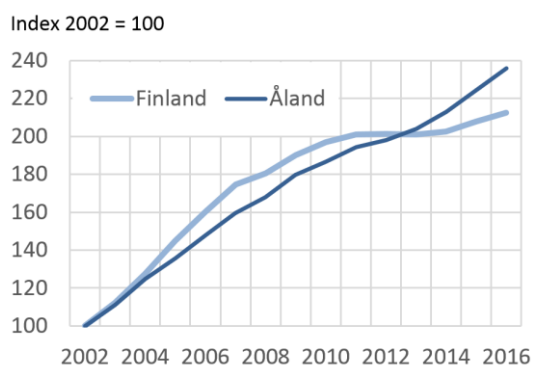
OECD bedömer i sin senaste landrapport för Finland att hushållens skulder är "relativt höga i förhållande till inkomsterna."⁷⁵ Man konstaterar att bostadspriserna än så länge hållits på en rätt låg nivå men att den ekonomiska tillväxten kan komma att pressa dem uppåt. OECD:s rekommendationer för att begränsa tillväxten av skulderna liknar bland annat dem som man börjat tillämpa i Sverige, med striktare amorteringskrav:⁷⁶

Skuldsättningstakten hos hushållen på Åland har ökat på senare år. Under tiden 2002–2012 låg den under Finlands. Utvecklingen beskrivs i indexform i Figur 56. Beskrivet på detta sätt ligger de åländska hushållens skuldsättningsgrad sedan 2013 över Finlands totalt, samtidigt som tillväxten av den disponibla inkomsten varit i stort sett densamma.

⁷⁵ OECD Economic Surveys (2018) Finland, February 2018.

⁷⁶ "Contain growth in household debt through macroprudential tools, such as a loan-to-income cap, a debt service-to-income ratio or higher risk weights on mortgages."

Figur 56. Hushållens skuldsättning i Finland totalt och på Åland 2002–2016

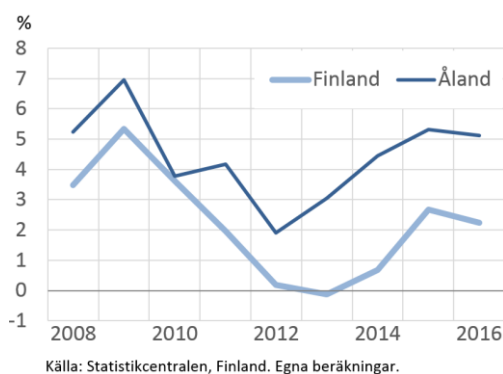

De åländska hushållens samlade skulder har växt med 5 procent per år de senaste tre åren och deras skuldkvot låg 2016 på cirka 1,4, vilket förmodligen betyder att åländska hushåll är mer sårbara för framtida räntehöjningar än det genomsnittliga finländska.⁷⁸

Om vi tittar närmare på den årliga procentuella tillväxten av hushållens skulder ser vi att efter finanskrisen (efter 2008) har skillnaden i skuldsättning ökat markant (Figur 57).

De åländska hushållens sammanlagda skulder har ökat med 136 procent i (löpande priser) efter finanskrisen 2008 och fram till

Figur 57. Hushållens totala skulder på Åland och i Finland totalt 2002–2016. Procentuell tillväxt.

2016, det år för vilket de senaste uppgifterna är ifrån, medan de i Finland som helhet växt med 113 procent.⁷⁷

⁷⁷ Statistikcentralen, Statistik över skuldsättning. Egna beräkningar.

⁷⁸ Kvoten av hushållets totala skulder och den disponibla inkomsten (Statistikcentralen, Finland).

Källor och referenser

- Alandia försäkring (2018) Pressmeddelande 17.04.2018
- Bank of Finland *Weekly Review* 6, 9.2.2018
- Braemar ACM (<http://braemaracm.com/research/>)
- Capital Link Shipping (<http://marine-transportation.capitallink.com/>).
- The Conference Board, *Consumer Confidence Survey* (<http://www.conferenceboard.org/>)
- Danske Bank (2018) Nordic Outlook. Economic and Financial Trends, 27th March 2018
- ECB (<http://www.ecb.int/>)
- Economic Policy Council (2018) Economic Policy Council Report 2017
- Economist Intelligence Unit (2018), Global Forecasting Service, diverse upplagor
- The Economist*, varierande nummer
- Energy Information Administration, US Government
- ETLA (2018) Suhdanne 2018/1
- EUROSTAT (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>)
- Europeiska centralbanken (2018) Makroekonomiska framtidsbedömningar för euroområdet av eurosystemetts experter, mars 2018
- Europeiska kommissionen (2017a), *Short-term outlook for EU agricultural markets in 2018 and 2019* (https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/markets-and-prices/short-term-outlook/current_en.pdf)
- Europeiska kommissionen (2017b), *EU Agricultural outlook for the EU agricultural markets and income 2017–2030*. (https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/markets-and-prices/medium-term-outlook/2017/2017-fullrep_en.pdf)
- European Money Markets Institute (<http://www.euribor.org>)
- FED (<https://www.federalreserve.gov/>)
- Finansministeriet (2018) Taloudellinen katsaus, Kevät 2018.
- Finlands Bank (<https://www.suomenpankki.fi/sv/>)
- Harper Petersen & Co (<http://www.harperpetersen.com>)
- IMF (2018) *World Economic Outlook*, Update January 18, 2018,
- International Energy Agency (<https://www.iea.org/>)
- Investment Tools* (http://www.investmenttools.com/futures/bdi_baltic_dry_index.htm)
- Konjunkturinstitutet (2018) Konjunkturläget mars 2018
- LUKE, lantbruksstatistikdatabas
- Nordea Economic Outlook 1/2018
- Nya Åland, diverse upplagor
- OECD Economic Surveys (2018) Finland, February 2018
- PTT (2017), "Maa- ja elintarviketalous 2018 kevät" (<http://www.ptt.fi/ennusteet/maa-ja-elintarviketalous.html>)
- Rodrik, Dani (2018) *What Does a True Populism Look Like? It Looks Like the New Deal* i New York Times 21 februari 2018.
- Rederi Ab Eckerö, årsredovisningar, diverse år
- Riksbanken (2018) Penningpolitisk rapport, februari 2018

SCB, Befolkning

SCB Indikatorer januari 2018

SEB (2018) Nordic Outlook, februari 2018

Sjöfartstidningen, Nyhetsbrev, varierande nummer

Shortsea Promotion Centre Finland (2017) Rederibarometern 2017

Ship & Bunker (<http://shipandbunker.com/>)

Statistikcentralen, Finland (<http://www.stat.fi>)

Statistikcentralen (2018) Konjunkturindikator för produktionen

Statistikcentralen, nationalräkenskaper.

Statistikcentralen, Statistik över skuldsättning

Statistiska Centralbyrån, (SCB) (<http://www.scb.se>)

Sveriges Riksbank (2018) Penningpolitisk rapport, februari 2018.

Tidningen Åland, diverse upplagor

Trafikverket, Finland (2017), Utrikes sjötrafik. Utrikes passagerartrafik fördelad efter land, 2003–2016

US Energy Information Administration (<http://www.eia.gov>)

Viking Line, årsredovisningar, diverse år

World Bank (2018) *Global Monthly*, diverse upplagor

World Interest Rate Tables (<http://fxstreet.com>)

Ålandsbanken, årsredovisningar, diverse år

Ålands landskapsregering, budgetuppgifter för landskapet Åland, diverse upplagor

ÅSUB, Befolkning

ÅSUB (2015) Kommunala befolkningsscenarier 2015

ÅSUB (2010) Statistikmeddelande. Befolkning 2010:1. Befolkningsrörelsen 2009

ÅSUB, Konjunkturläget, diverse upplagor

ÅSUB (2016) Statistikmeddelande. Nationalräkenskapsdata 2016:1.

ÅSUB, Arbetsmarknad (<http://www.asub.ax/>)

ÅSUB, Konsumentprisindex (<http://www.asub.ax/>)

ÅSUB, Sjöfart (<http://www.asub.ax/>)

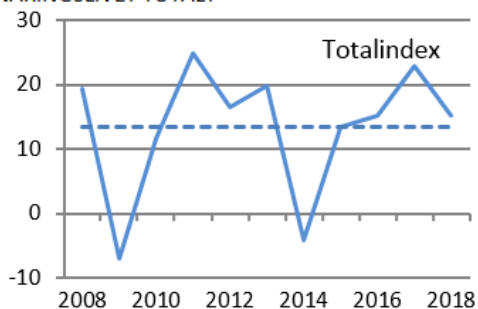
ÅSUB, Turism (<http://www.asub.ax/sv/statistik/turism>)

Bilaga 1: Totalindex för det privata näringslivet och dess branscher

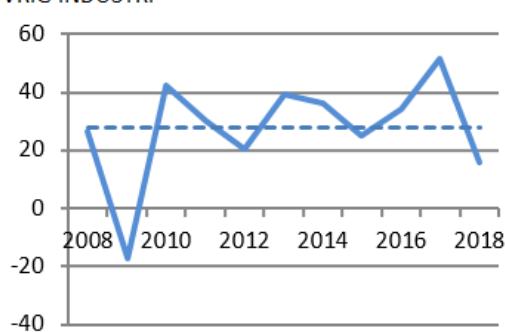
Totalindex är beräknat som medeltalet av svaren på de sex frågorna på konjunkturenkätens första sida som handlar om företagets bedömning av hur branschens utsikter, företagets verksamhet, omsättningen, lönsamheten, personalen och investeringarna kommer att utvecklas de närmaste 12 månaderna.

Den streckade linjen markerar medeltalet för åren 2008–2018 för de enskilda branscherna och visar att det grundläggande svarsmönstret skiljer sig mycket dem emellan.

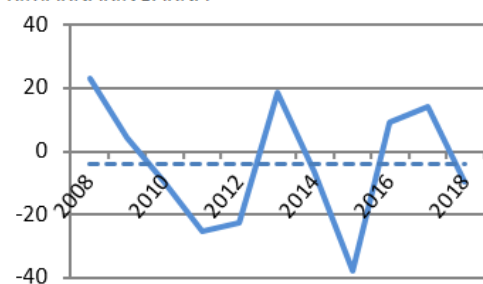
NÄRINGSLIVET TOTALT

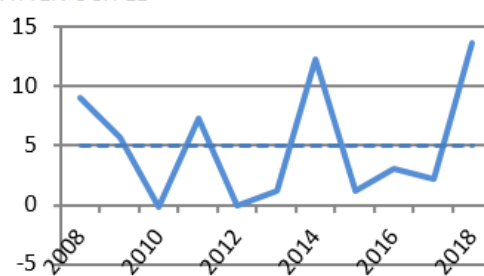
ÖVRIG INDUSTRI

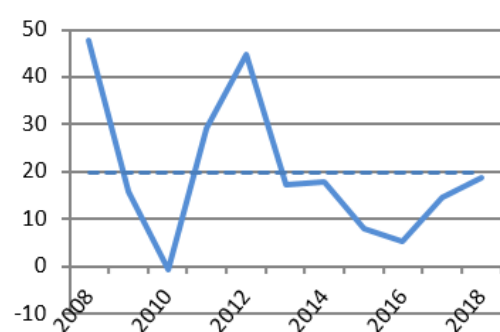
PRIMÄRNÄRINGARNA

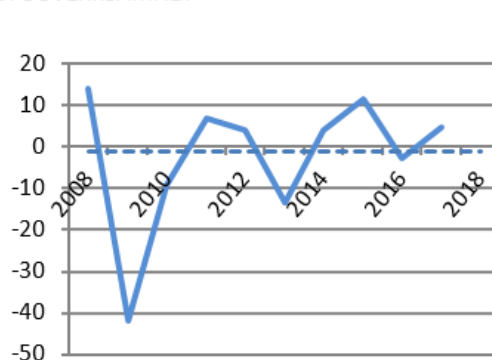
VATTEN OCH EL

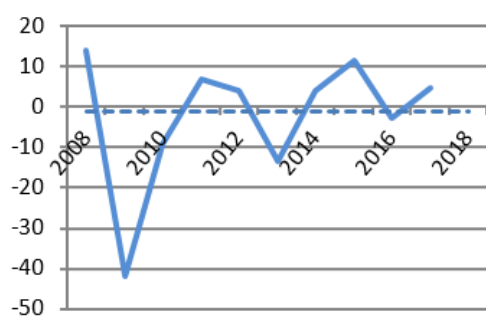
LIVSMEDELSINDUSTRI

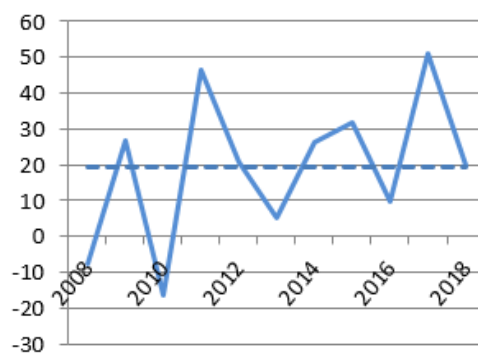
BYGGVERKSAMHET

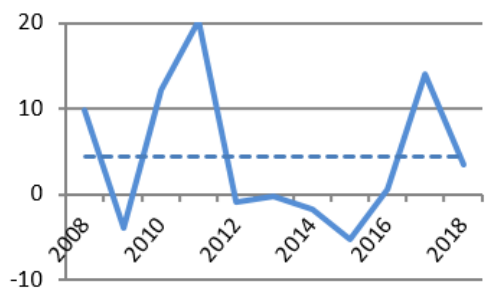
BYGGVERKSAMHET

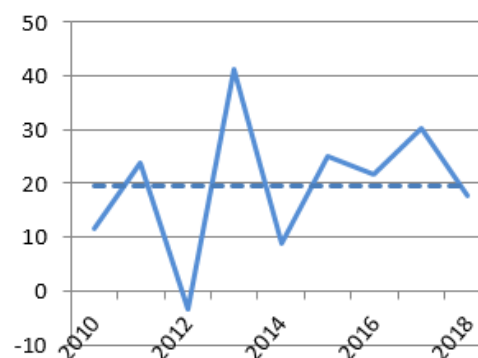
BANK OCH FÖRSÄKRING/FINANS OCH FÖRSÄKRING

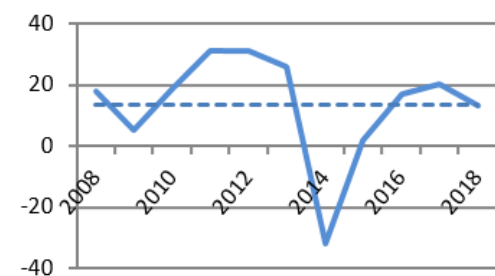
PARTI-OCH DETALJHANDEL

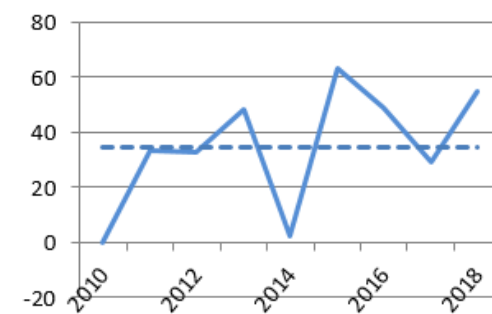
FÖRETAGSTJÄNSTER

TRANSPORTER OCH KOMMUNIKATION

PERSONLIGA TJÄNSTER

Bilaga 2: Konjunkturenkäten

Konjunkturenkäten 2018 gick ut i två versioner (A och B). Första sidan var identisk för båda versioner. Sidan 2 skiljer sig i de två versionerna.

Ålands statistik- och
utredningsbyrå

Konjunkturenkäten våren 2018

Posta, faxa eller svara direkt via blanketten på vår hemsida (se följebrevet)!
ÅSUB, PB 1187, AX 22 111 Mariehamn; fax 018-19495
(version A)

Svarsnummer
(Se den förtryckta
pappersblanketten)

Företag

Kontaktperson

Tel.:

Titel

Vill Ni ha konjunkturrapporten som återrapportering? ja nej

Ert företags aktuella personalstyrka omräknat till helårstjänster? (Vid behov använd en eller två decimaler)

Inom Åland (inklusive anställda ombord på åländska fartyg)

Utanför Åland

1. Konjunkturutsikterna i Er bransch kommer om 12 månader att vara:

bättre oförändrade sämre

2. Kommer Ert företag om 12 månader att ha:

expanderat bibehållit nuvarande storlek minskat eller upphört med verksamheten

3. Hur har omsättningen i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan, i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen? (År 2017 var inflationen 1,7 procent)

snabbare lika snabbt långsammare

4. Hur kommer omsättningen att ha utvecklats om 12 månader i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen?

snabbare lika snabbt långsammare

5. Hur har lönsamheten i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan?

förbättrats oförändrad försämrats

6. Hur kommer lönsamheten att ha utvecklats om 12 månader?

förbättrats oförändrad försämrats

7. Har antalet anställda i Ert företag, jämfört med situationen för 12 månader sedan:

ökat oförändrad minskat

8. Kommer antalet anställda i Ert företag om 12 månader att:

ha ökat vara oförändrad ha minskat

9. Hur har investeringarna i byggnader och maskiner förändrats jämfört med för 12 månader sedan:

ökat betydligt motsvarar årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt

10. Hur kommer investeringarna att ha utvecklats om 12 månader:

ökat betydligt motsvara årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt

0305352378

Konjunkturenkäten, version A, sidan 2

11. Hur många anställda, omräknat till helårstjänster uppskattar Ni att Ert företag kommer att ha om ett år? (Vid behov använd en eller två decimaler! Inga anställda = 0)

Anställda på Åland om 12 månader (inklusive ev. anställda på åländska fartyg):

Anställda utanför Åland om 12 månader:

12. Uppskatta antalet anställningar Ni kommer att göra (ersättande och ny personal) i Ert företag under de kommande 12 månaderna. (Vid behov använd en eller två decimaler)

a) På Åland (inklusive ev. anställda på åländska fartyg):

b) Utanför Åland:

 Antal anställningar/
helårstjänster
sammanlagt (a+b)

Om Ni svarat '0' (inga anställningar) på ovanstående fråga, gå direkt till fråga 15!

13. Om Ni planerar att anställa under det kommande året, vilka yrkesinriktningar kommer Ni att efterfråga? (Avser arbetsställen inom och utanför Åland). (Vid behov använd en eller två decimaler!)

Uppskatta totalt antal ersättande och nya anställningar omräknat till heltidstjänster! (Sammanlagda antalet bör summera till a+b i fråga 12)

Yrkesgrupp	Antal	Yrkesgrupp	Antal
Chefer inom ekonomi, personal, försäljning, marknadsföring, m.fl.	<input type="text"/>	Restaurang-, storhushållspersonal, kokkar	<input type="text"/>
Chefer inom produktion/service m.fl.	<input type="text"/>	Serveringspersonal	<input type="text"/>
Specialister inom systemarbete (t.ex. Webb-utvecklare, applikationsprogrammerare)	<input type="text"/>	Befäl och styrmän inom sjötrafik	<input type="text"/>
Specialister inom databaser, -nätverk och systemprogram	<input type="text"/>	Maskinchefer- och -mästare på fartyg	<input type="text"/>
Datatekniker, -supportpersonal, -operatörer, m.fl	<input type="text"/>	Experter inom byggande, teknik och el m.fl.	<input type="text"/>
Kundtjänstpersonal	<input type="text"/>	Byggnadsarbetare, m.fl.	<input type="text"/>
Löneräknare, försäkringshandläggare, kontorspersonal inom transport och lager, m.fl	<input type="text"/>	Maskinmontörer och reparatörer	<input type="text"/>
Övrig kontorspersonal	<input type="text"/>	Personal inom el- och elektronik	<input type="text"/>
Försäljare och butikskassörer	<input type="text"/>	Processarbetare inom industri, mfl.	<input type="text"/>
Annat - vad? (Förkorta vid behov)	<input type="text"/>	Förare av tunga fordon/arbetsmaskinförare	<input type="text"/>
	Antal:	Däckmanskap, sjötrafikarbetare	<input type="text"/>
Summa nya och ersättande anställningar Obs! Summan bör vara = a+b under fråga 12	<input type="text"/>	Städare, m.fl.	<input type="text"/>

14. Om Ert företag efterfrågar en särskild yrkesinriktning, vilken tror Ni kommer att vara svårast att få tag på under det kommande året? (Se ovan). Texta och förkorta vid behov!

15. Hur stor andel av Er personal uppskattar Ni att i nuläget fortbildar sig per år?

- 0-20%
 20-40%
 40-60%
 60-80%
 80-100%

16. Inom vilket område tror Ni att Ni främst kommer att satsa på fortbildning/vidareutbildning under det närmaste året? Texta och förkorta vid behov!

17. Vilken slags fortbildning/vidareutbildning kan Ert företag tänka sig bekosta under det närmaste året?

- enskilda, kortare utbildningstillfällen
 utbildning för examen/certifiering
 (Ett eller två kryss!)

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

2765352370

Konjunkturenkäten, version B, sidan 2

11. Hur många anställda, omräknat till helårstjänster uppskattar Ni att Ert företag kommer att ha om ett år? (Vid behov använd en eller två decimaler! Inga anställda = 0)

Anställda på Åland om 12 månader (inklusive ev. anställda på åländska fartyg):

Anställda utanför Åland om 12 månader:

12. Uppskatta antalet anställningar Ni kommer att göra (ersättande och ny personal) i Ert företag under de kommande 12 månaderna. (Vid behov använd en eller två decimaler)

a) På Åland (inklusive ev. anställda på åländska fartyg):

b) Utanför Åland:

Antal anställningar/
helårstjänster
sammanlagt (a+b)

Om Ni svarat '0' (inga anställningar) på ovanstående fråga, gå direkt till fråga 15!

13. Om Ni planerar att anställa under det kommande året, vilka yrkesinriktningar kommer Ni att efterfråga? (Avser arbetsställen inom och utanför Åland). (Vid behov använd en eller två decimaler!)

Uppskatta totalt antal nya och ersättande anställningar omräknat till heltidstjänster! (Sammanlagda antalet bör summera till a+b i fråga 12)

Yrkesgrupp	Antal	Yrkesgrupp	Antal
Chefer inom ekonomi, personal, försäljning, marknadsföring, m.fl.	<input type="text"/>	Specialister inom systemarbete (t.ex. Webb-utvecklare, applikationsprogrammerare)	<input type="text"/>
Chefer inom produktion/service m.fl.	<input type="text"/>	Specialister inom databaser, -nätverk och systemprogram	<input type="text"/>
Specialister inom finanssektorn, (t.ex. revisor, finansanalytiker)	<input type="text"/>	Datatekniker, -supportpersonal, -operatörer, m.fl.	<input type="text"/>
Specialister inom marknadsföring och försäljning	<input type="text"/>	Restaurang-, storkökspersonal, kokkar	<input type="text"/>
Experter inom finanssektorn, (t.ex. kreditexpert, redovisare och bokförare)	<input type="text"/>	Serveringspersonal	<input type="text"/>
Specialiserade sekreterare och arbetsledare för kontorspersonal	<input type="text"/>	Fastighetsskötare	<input type="text"/>
Kundtjänstpersonal	<input type="text"/>	Försäljare och butikskassörer	<input type="text"/>
Löneräknare, försäkringshandläggare, kontorspersonal inom transport och lager, m.fl.	<input type="text"/>	Byggnadsarbetare, m.fl.	<input type="text"/>
Övrig kontorspersonal	<input type="text"/>	Maskinmontörer och reparatörer	<input type="text"/>
Antal - vad? (Förkorta vid behov)	<input type="text"/>	Personal inom el- och elektronik	<input type="text"/>
Antal:	<input type="text"/>	Processarbetare inom industri, m.fl.	<input type="text"/>
Summa nya och ersättande anställningar Obs! Summan bör vara = a+b under fråga 12	<input type="text"/>	Städare, m.fl.	<input type="text"/>

14. Om Ert företag efterfrågar en särskild yrkesinriktning, vilken tror Ni kommer att vara svårast att få tag på under det kommande året? (Se ovan). Texta och förkorta vid behov!

15. Hur stor andel av Er personal uppskattar Ni att i nuläget fortbildar sig per år?

- 0-20% 20-40% 40-60% 60-80% 80-100%

16. Inom vilket område tror Ni att Ni främst kommer att satsa på fortbildning/vidareutbildning under det närmaste året? Texta och förkorta vid behov!

17. Vilken slags fortbildning/vidareutbildning kan Ert företag tänka sig bekosta under det närmaste året?

- enskilda, kortare utbildningstillfällen utbildning för examen/certifiering (Ett eller två kryss!)

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

7210492768

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomiska-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK- OCH
UTREDNINGSBYRÅ

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
AY-22 111 MARIEHAMN